

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

Diplomová práce

Bc. Lenka Drašnarová

Využití mediace na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí

The use of mediation in Office for international legal protection of children

Praha 2016

Vedoucí práce: PhDr.Hana Pazlarová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Lenka Drašnarová

Vedoucí práce: PhDr. Hana Pazlarová, PhD.

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2016

Hodnocení:

Poděkování

Tímto děkuji vedoucí mé diplomové práce, paní PhDr. Haně Pazlarové, PhD., za cenné rady a odborná stanoviska při tvorbě diplomové práce. Dále děkuji všem pracovníkům Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí za jejich ochotu při spolupráci, zvláštní poděkování pak patří JUDr. Ing. Zdeňku Kapitánovi, Ph.D. a Mgr. Robinu Brzobohatému, kteří mi byli nejvíce nápomocní, a bez jejich informací by tato práce vzniknout nemohla. V neposlední řadě děkuji svým rodičům, kteří mi byli po celou dobu velkou oporou.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 2. srpna 2016

.....

Bc. Lenka Drašnarová

Klíčová slova:

Mediace, mediátor, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, mezinárodní spory

Keywords:

Mediation, mediator, Office for international legal protection of children, international quarrels

Abstrakt:

Předkládaná diplomová práce "Využití mediace na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí" je rozdělena na praktickou a teoretickou část.

Teoretická část obsahuje 4 kapitoly a 15 podkapitol, z nichž některé jsou ještě dále rozděleny. První kapitola se věnuje Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí a její agendě jako je vymáhání výživného, mezinárodní osvojení, mezinárodní únosy, styk s dětmi a mediace. Další kapitola popisuje mediaci jako pojem, dále její typy či principy. Následující kapitola popisuje zapojení dítěte do rodinné mediace, především jeho legislativní zakotvení. Poslední část přibližuje čtenářům profesi mediátorů, jejich roli i etický kodex.

Praktická část se skládá z 3 kapitol. První z nich tvoří rozhovory s mediátory Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Cílem těchto rozhovorů bylo zodpovědět výzkumnou otázku, která zní: „V jakých případech se využívá mediace na Úřadě pro mezinárodněprávní ochranu dětí a přibývá tohoto způsobu řešení sporu?“ Druhá se věnuje čtyřem kazuistikám a poslední kapitola popisuje systém na Slovensku, v Rakousku a v Německu.

Abstract:

The diploma thesis "The use of mediation to the Office for International Legal Protection of Children" is divided into practical and theoretical.

Theoretical part contains four chapters and subsections 15, some of which are further subdivided. The first chapter is devoted to the Office for International Legal Protection of Children and the agenda as the recovery of maintenance, international adoption, international abductions, contact with children and mediation. Another chapter describes mediation as a concept, as well as the types and principles. The following section describes the child's family mediation, especially its legislative confirmation. The last part introduces the profession of mediators, their role and code of ethics.

The practical part consists of three chapters. The first one consists of interviews with mediators Office for International Legal Protection of Children. The purpose of these interviews was to answer the research question, which is: „ In what cases use mediation at the Office for International Legal Protection of Children and increasing this way of resolving the dispute? "The second focuses on four case reports and final chapter describes the system in the Slovak Republic, Austria and Germany.

Obsah

Úvod.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí	10
1.1. Vymáhání výživného	12
1.2. Mezinárodní únosy dětí.....	14
1.3. Mezinárodní osvojení.....	16
1.3.1. Mezinárodní osvojení do ciziny.....	17
1.3.2. Mezinárodní osvojení z ciziny	19
1.4. Právo styku s dítětem	19
1.5. Mediace na UMPOD	21
2. Mediace.....	23
2.1. Pojem mediace	23
2.2. Výhody mediace	24
2.3. Principy mediace	25
2.4. Typy mediací	27
2.4.1 Všeobecný model (generic model)	27
2.4.2. Model zaměřený na řešení sporů (settlement driven model).....	27
2.4.3. Podniková mediace (labour – management model).....	28
2.4.4. Transformativní model (transformative model)	29
2.4.5. Kognitivně-systemický model (kognitive-systemic model).....	32
2.4.6. Terapeutický model (therapeutic model)	33
2.4.7. Humanistický model (humanistic model).....	34
2.4.8. Narativní model (narrative model)	35
2.4.9. Supervizní model (supervision model).....	36
2.5. Rodinná mediace.....	37
3. Zapojení dítěte do rodinné mediace.....	40
3.1. Legislativní zakotvení práva dítěte být slyšeno.....	40
3.1.1. Mezinárodní právní rámec	40
3.1.2. Český právní rámec	42
3.2. Formy zapojení	44
4. Mediátor.....	46
4.1. Mediátoři v ČR.....	46
4.1.1. Mediátoři – soukromníci.....	47
4.1.2. Mediace jako služba nestátních neziskových organizací.....	47
4.1.3. Mediace v režimu zákona o mediaci.....	48
4.2. Role mediátora.....	50

4.3. <i>Etický kodex mediátora</i>	51
PRAKTICKÁ ČÁST	52
5. Rozhovory s mediátory Úřadu	52
5.1. <i>Kvalitativní výzkum</i>	52
5.2. <i>Cíl výzkumu</i>	52
5.3. <i>Metodologie</i>	52
5.4. <i>Sběr dat</i>	53
5.5. <i>Charakteristika populace</i>	53
5.6. <i>Realizace výzkumu</i>	53
5.7. <i>Výsledky výzkumu</i>	55
5.7.1 <i>Mediace</i>	55
5.7.2. <i>Zapojení dítěte do mediace</i>	57
5.8. <i>Závěr výzkumu</i>	59
5.9. <i>Diskuze</i>	59
6. <i>Kazuistiky</i>	61
6.1. <i>Mezinárodní únos (Chorvatsko)</i>	61
6.2. <i>Úprava styku s dítětem (Francie)</i>	62
6.3. <i>Mezinárodní únos (Velká Británie)</i>	63
6.4. <i>Mezinárodní únos (Trinidad a Tobago)</i>	64
7. <i>Porovnání se zahraničím</i>	66
7.1. <i>Vzdělání mediátorů</i>	66
7.1.1. <i>Slovensko</i>	66
7.1.2. <i>Rakousko</i>	67
7.1.3. <i>Německo</i>	68
7.1.4. <i>Porovnání s ČR</i>	68
7.2. <i>Úřad příslušný k mezinárodněprávní ochraně dětí</i>	69
7.3. <i>Právní úprava mediace</i>	70
7.3.1. <i>Slovensko</i>	70
7.3.2. <i>Rakousko</i>	70
7.3.3. <i>Německo</i>	71
7.3.4. <i>Porovnání s ČR</i>	71
Závěr	72
Seznam literatury	73
Seznam příloh	76

Úvod

Tématem této diplomové práce je využití mediace na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Téma bylo vybráno s ohledem na zájem autorky o tuto problematiku a také za účelem prohloubení znalostí o daném tématu. Cílem práce je rozšířit povědomí o mediaci a ukázat její široké možnosti využití.

Diplomová práce se dělí na část teoretickou a praktickou. V teoretické části najdeme popis agendy Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, mezi kterou řadíme vymáhání výživného, styk s dětmi, mezinárodní únosy, mezinárodní adopci a právě mediaci. Další kapitola se věnuje samotné mediaci, jejím výhodám, principům a typům. Větší část je věnována transformativní mediaci, kterou právě Úřad aktuálně využívá. Třetí část popisuje důležitou otázku a to je zapojení dítěte do rodinné mediace a to jak jeho legislativní zakotvení, tak jeho možné formy. Poslední kapitola se věnuje mediátorům, jaké možnosti má mediátor v České republice, jeho roli i etickému kodexu.

Praktická část je rozdělena do 3 kapitol. První z nich tvoří rozhovory, které byly provedeny s jedenácti mediátory Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. V tomto kvalitativním výzkumu byla stanovena výzkumná otázka, kapitola je zakončena diskuzí. Následující část popisuje čtyři kazuistiky, které byly autorkou anonymizované. Poslední kapitola se věnuje popisu systému v zahraničí a to konkrétně na Slovensku, v Rakousku a Německu. Popsány jsou jak zákony, které definují mediaci, vzdělávání mediátorů tak i orgán, který je příslušný v dané zemi k mezinárodněprávní ochraně dětí.

TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části své diplomové práce se věnuji nejdříve agendě Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, jako je vymáhání výživného, styk s dítětem, mezinárodní únosy, mezinárodní osvojení či mediace. Další kapitola popisuje mediaci, a to jak obecně tomuto pojmu, tak typům mediace či rodinné mediaci. Následující kapitola uvádí do problematiky zapojení dítěte do rodinné mediace, především se zaměřuje na mezinárodní i český právní rámec a také na formy zapojení. Poslední část se věnuje profesi mediátora, jeho roli a etickému kodexu.

1. Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (dále jen "Úřad") je zřízen na základě §3 zákona číslo 359/1999 Sbírky o sociálně-právní ochraně dětí. Tento paragraf říká, že Úřad sídlí v Brně, je správním úřadem s celostátní působností a je podřízen Ministerstvu práce a sociálních věcí. V čele Úřadu je ředitel, jeho výběr, jmenování a odvolání se řídí zákonem o státní službě. V současné době je ředitelem JUDr. Ing. Zdeněk Kapitán, Ph.D., který tuto funkci zastává od 2.3.2009.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.) ve své třetí části (opatření sociálně-právní ochrany) v osmé hlavě, která je nazvána sociálně-právní ochrana ve vztahu k cizině popisuje v jakých případech je Úřad příslušný k této ochraně. Dle paragrafu 35 tohoto zákona zajišťuje Úřad sociálně-právní ochranu ve vztahu k cizině, jde-li o:

A) děti uvedené v §2 odst. 2 tj. dítěti, které má na území České republiky:

- a) trvalý pobyt,
- b) má podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR povolen trvalý pobyt nebo je hlášeno k pobytu na území ČR po dobu nejméně 90 dnů,
- c) podalo žádost o udělení mezinárodní ochrany na území ČR,
- d) je oprávněno trvale pobývat, nebo
- e) pobývá s rodičem, který podal žádost o udělení oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území ČR, nebo, které pobývá na základě uděleného oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany na území ČR podle zvláštního právního předpisu,
- f) pobývá s rodičem, který na území pobývá na základě víza k pobytu nad 90 dní za účelem strpění pobytu na území podle zvláštního právního předpisu, nebo který je azylantem anebo osobou požívající doplňkové ochrany, nebo
- g) je azylantem nebo osobou požívající doplňkové ochrany.

B) děti, které jsou občany ČR a nemají na jejím území trvalý pobyt,

C) děti, které nejsou občany ČR a nemají na jejím území povolen trvalý pobyt nebo nejsou hlášeny k pobytu na území ČR po dobu nejméně 90 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR ani se na jejím území nezdržují, jestliže jejich rodiče nebo jiné fyzické osoby mající vůči těmto dětem vyživovací povinnost se zdržují v ČR.

Dále tento paragraf definuje funkci Úřadu při zajišťování sociálně-právní ochrany ve vztahu k cizině. Úřad:

- a) vykonává funkci přijímacího a odesílajícího orgánu a funkci ústředního orgánu při provádění mezinárodních smluv pro účely prohlášení o vzájemnosti podle zvláštního právního předpisu a plní další povinnosti vyplývající pro ČR z mezinárodních smluv týkajících se sociálně-právní ochrany dítěte,
- b) vykonává funkci opatrovníka dítěte,
- c) vyžaduje od příslušných orgánů a dalších právnických a fyzických osob na žádost rodičů žijících v ČR nebo orgánů sociálně-právní ochrany zprávy o poměrech dětí, které jsou občany ČR a nemají na jejím území trvalý pobyt,
- d) zprostředkuje zaslání osobních dokladů a jiných listin do ciziny a opatřuje doklady a jiné listiny z ciziny,
- e) spolupracuje se státními orgány nebo jinými organizacemi cizího státu obdobnými Úřadu, pokud jsou řádně pověřeny ve svém státě k činnostem sociálně-právní ochrany, a je-li to účelné, také s dalšími orgány, zařízeními a právnickými osobami,
- f) pomáhá pátrat po rodičích dítěte, pokud rodiče nebo jeden z nich žijí v cizině, rodinných příslušnících a osobách povinných výživou, zjišťovat majetkové a výdělkové poměry pro stanovení výživného, zprostředkovává podávání návrhů směřujících k zabezpečení plnění vyživovací povinnosti, a to zejména návrhů na úpravu vyživovací povinnosti, výchovy a určení otcovství,
- g) pro účely osvojení v cizině a pro účely osvojení dítěte z ciziny zjišťuje, v jakém sociálním prostředí a v jakých rodinných poměrech dítě žije,
- h) plní úkoly vyplývající ze zprostředkování osvojení a jedná s příslušnými orgány, fyzickými a právnickými osobami, vyžaduje-li to plnění úkolů vyplývajících pro Úřad z tohoto zákona,
- i) dává souhlas k osvojení dítěte do ciziny,
- j) pomáhá pátrat po rodinných příslušnících dítěte, které podalo žádost o udělení mezinárodní ochrany, kterému byl udělen azyl nebo doplňková ochrana podle zvláštního právního předpisu a na území ČR se nachází bez doprovodu osoby starší 18 let, která za dítě

- zodpovídá podle právního řádu platného na území státu, jehož občanství dítě má, nebo v případě, že je dítě osobou bez státního občanství, ve státě svého posledního bydliště,
- k) spolupracuje ve věcech rodičovské zodpovědnosti podle přímo použitelného předpisu Evropské unie,
- l) plní úkoly ústředního orgánu podle přímo použitelného předpisu Evropské unie,
- m) zajišťuje překlady listin potřebných pro výkon působnosti v sociálně-právní ochraně podle mezinárodních smluv a přímo použitelných předpisů EU.

Úřad působí jako tzv. ústřední orgán podle celé řady mezinárodních smluv a podle nařízení Evropské unie. Předmětem činnosti je zejména pomoc:

- při vymáhání výživného ze zahraničí a do zahraničí
- řešení případů tzv. mezinárodních únosů dětí
- zajištění práva styku
- mezinárodní osvojení

Úřad jako orgán ČR nemůže bez dalšího působit a zasahovat na území jiných států. Vždy je nezbytná spolupráce ze strany orgánů dotčeného státu, případně je Úřad a jeho klient orgánem dotčeného státu zastupován. Z této skutečnosti mohou vyplývat různá omezení a prodlevy při vyřizování žádostí klientů a státních orgánů ČR, a to bez zavinění Úřadu.

Postup spolupráce mezi orgány států upravují mezinárodní smlouvy a nařízení EU. Dále Úřad vystupuje jako opatrovník (popřípadě kolizní opatrovník) v soudních řízeních ve věcech nezletilých s mezinárodním prvkem.

Úřad taktéž pomáhá při zajišťování návratu dětí do země jejich původu v případech, kdy se na území ČR ocitnou bez osoby, která by za ně odpovídala.

Úřad je jako státní orgán vázán rovněž Úmluvou o právech dítěte (New York 20. 11. 1989, publikována v č. 104/1991 Sb.), jeho předním hlediskem při jakékoli činnosti je tedy zájem dítěte. (<http://www.umpod.cz/urad/>)

Následující podkapitoly se věnují konkrétním činnostem Úřadu jako je vymáhání výživného, únosy dětí, mezinárodní osvojení, právo styku s dítětem a v neposlední řadě mediace.

1.1. Vymáhání výživného

Česká republika je členským státem EU a zároveň signatářem několika mezinárodních smluv, jež upravují pravidla a možnosti mezinárodního vymáhání výživného. (<http://www.umpod.cz/vyzivne/>)

Na stránkách Úřadu je k dispozici vzorový formulář pro vymáhání výživného, který je zvlášť pro USA a zvlášť pro ostatní státy. Vymáhající strana by si měla zjistit, zda je osoba, po které chce vymáhat výživné, zapsána v rodném listě dítěte, zda existuje soudní rozhodnutí, které určuje povinnost platit výživné v konkrétní výši do rukou této strany, zda zná adresu člověka, po kterém chce výživné vymáhat, zda zná majetkové a příjmové poměry tohoto člověka a zda už existuje nějaký dluh na výživném. Pokud všechny tyto informace zná, vyplní výše uvedený dotazník, pokud ovšem ne, je nutné se obrátit se svým případem na Úřad, který jejich situaci posoudí individuálně.

Výživné lze vymáhat na základě českého nebo zahraničního soudního rozhodnutí, které konkrétní osobě stanovuje vyživovací povinnost. Rozhodnutí českých soudů musí být v cizině zpravidla nejprve uznána, teprve poté může být přistoupeno k jejich výkonu. Obecně lze říci, že uznána a vykonána v cizině mohou být pouze ta rozhodnutí českých soudů, kdy povinná osoba o řízení věděla a mohla se v něm řádně hájit. Zásadně nejsou v cizině uznatelná a vykonatelná rozhodnutí o výživném, kdy v době řízení před českým soudem nebyl znám pobyt povinného a soud mu pro řízení ustanovil opatrovníka.

K tomu, aby bylo možné vymáhání zahájit, musí být splněny dva základní předpoklady:

1. musí existovat právní úprava mezi dotčenými státy v podobě evropského nařízení, mezinárodní smlouvy, dvoustranná smlouva, nebo musí být zachována vzájemnost (tj. stav, kdy i při neexistenci nařízení či smlouvy mezi sebou státy při vymáhání výživného spolupracují);
2. cizí stát musí efektivně postupovat při vymáhání výživného v souladu s právní úpravou.

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí při vymáhání výživného spolupracuje se zahraničními orgány, které určuje nařízení nebo mezinárodní smlouva. Úspěšnost vymožení výživného je do značné míry závislá na efektivní činnosti zahraničního orgánu, kterou Úřad nemůže ovlivnit.

Podle zkušeností Úřadu je poměrně vysoká úspěšnost vymáhání výživného z Německa, Rakouska, Slovenska, Polska, Švédska, USA a Austrálie. Naopak často bezvýsledné zůstávají pokusy o vymožení výživného ze států arabských, asijských, afrických, latinskoamerických (včetně Kuby), z nástupnických států bývalé Svazové federativní republiky Jugoslávie a bývalého Sovětského svazu, a to často i za situace, kdy se jedná o smluvní státy mezinárodních smluv, které vymáhání výživného regulují. Problematická je spolupráce i např. s Itálií, Španělskem, Francií, Řeckem nebo Izraelem.

Při vymáhání výživného může docházet k průtahům v řízení. Celkovou dobu nutnou pro vymožení výživného lze jen těžko odhadnout. Může se pohybovat od půl roku, pokud

osoba povinná začne platit výživné dobrovolně, až po několik let v případech, kdy je přistoupeno k soudnímu výkonu rozhodnutí nebo k nařízení exekuce. Výsledek procesu vymáhání výživného nelze dopředu odhadnout, záleží na konkrétním státě, ochotě a ekonomické situaci povinného, flexibilitě soudů a okolnostech případu. (<http://www.umpod.cz/vyzivne/predpoklady-a-limity/>)

1.2. Mezinárodní únosy dětí

Česká republika je členským státem Evropské unie a zároveň signatářem Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí z roku 1980, která upravuje možnosti navrácení protiprávně přemístěných či zadržovaných dětí do místa jejich obvyklého bydliště.

Mezinárodní únos dítěte je protiprávní přemístění či zadržení dítěte mimo stát jeho obvyklého bydliště bez souhlasu druhého rodiče, kterému svědčí právo péče o toto dítě, nebo souhlasu soudu. Obvyklým bydlištěm dítěte nemusí být místo trvalého bydliště. Jedná se o místo, kde se dítě fakticky zdržuje po dobu zpravidla alespoň 3 měsíců, chodí do školy, má zde lékaře, kamarády a má vytvořené zázemí. Mezinárodním únosem je také zadržení dítěte v zahraničí po dobu delší, než se kterou druhý rodič souhlasil.

V případech mezinárodních únosů dětí lze zahájit soudní řízení, ve kterém může být rozhodnuto o navrácení dítěte. Toto řízení je třeba zahájit co nejdříve od doby, kdy k únosu došlo.

Tzv. „rodičovský únos“ není v České republice trestným činem. V některých státech se však může jednat o trestný čin. (<http://www.umpod.cz/unosy-deti/>)

Stránky UMPODu obsahují informace o tom, jak postupovat v případě únosu do České republiky. V případě, že je dítě uneseno do České republiky, postupuje Úřad v souladu s Úmluvou o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí jako dožádaný (requested) ústřední orgán, který přijímá žádost o návrat dítěte do země jeho obvyklého bydliště. Rodič, kterému bylo dítě uneseno, se může domáhat návratu:

- a) prostřednictvím ústředního orgánu země svého pobytu,
- b) obrátit se na ústřední orgán státu, kam mělo být dítě přemístěno, UMPOD
- c) či se může se svým návrhem obrátit přímo na Městský soud v Brně (návrh soudu však musí splňovat podmínky českého právního řádu).

Úřad oznamuje příslušnému soudu v místě pobytu dítěte v ČR přijetí žádosti dle úmluvy. Po obdržení takového oznámení o protiprávním přemístění či zadržení dítěte nemůže soud věcně rozhodovat o právu péče o dítě (tj. o tom, komu bude dítě svěřeno do péče). Úřad jako

svou prioritu vnímá smírné řešení případů, které považuje za nejšetrnější k dítěti i právům rodičů a dalších osob. Proto se Úřad snaží co nejrychleji zkontaktovat rodiče v ČR a zjistit informace od této strany a následně, po posouzení okolností, jej může vyzvat, aby se podrobil soudní pravomoci soudu státu obvyklého bydliště dítěte. Popřípadě se Úřad snaží umožnit zprostředkovat a zjednodušit uzavření dohody rodičů o dalším místě pobytu a péči o dítě. Úřad úzce spolupracuje s dalšími orgány státu k zajištění cílů úmluvy, tedy např. se zastupitelskými úřady ČR v cizině, s Policií ČR při zjišťování skutečného pobytu dítěte, se zaměstnanci orgánů sociálně-právní ochrany dětí a dalšími. (<http://www.umpod.cz/unosy-deti/postup-pri-unosu-ditete-do-cr/>)

Žádost o navrácení dítěte by měla obsahovat i podklady jako je žádost o navrácení (s překladem do příslušného jazyka dané země), v této žádosti se popisují konkrétní okolnosti přemístění či zadržení dítěte v cizí zemi, součástí je např. i doklad o otcovství. Dalším podkladem je plná moc (zde se nevyžaduje překlad), rodný list dítěte (plně dostačující je kopie, překlad není nutný), fotografie dítěte a druhého rodiče, jakékoliv doklady prokazující, že dítě mělo obvyklé bydliště v jiné zemi, než se aktuálně nachází (např. potvrzení ze školy, dětského lékaře, zájmových kroužků), tato potvrzení je nutná doložit i s překladem do příslušného jazyka a také může být podkladem soudní rozhodnutí, které musí být také přeloženo do jazyka země, v které se dítě aktuálně nachází.

Další postup, který popisují výše uvedené webové stránky je při únosu dítěte do zahraničí. V případě, že je dítě uneseno z ČR do zahraničí, postupuje Úřad v souladu s evropskými nařízeními a Úmluvou o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí jako dožadující (requesting) ústřední orgán, který odesílá žádost o návrat dítěte dožadnému (reuested) ústřednímu orgánu do státu, kam bylo dítě protiprávně přemístěno či kde bylo zadrženo. Rodič, kterému bylo dítě uneseno, se může:

- a) domáhat návratu dítěte prostřednictvím Úřadu,
- b) obrátit na ústřední orgán státu, kam bylo dítě protiprávně přemístěno,
- c) nebo se může se svým návrhem obrátit přímo na soud tohoto státu (návrh k soudu však musí splňovat podmínky právního řádu platné v místě soudu).

V případě postupu podle bodu a) UMPOD úzce spolupracuje s ústředním orgánem dožadného státu. Úřad dále zprostředkovává kontakt s tímto orgánem a podává zprávy o postupu v návratovém řízení rodiči, jemuž bylo dítě uneseno. Úřad je nápomocen při vyplňování a získávání nutných dokumentů a dalších dokladů, které jsou nezbytné pro zahájení a vedení řízení a které by mohly pomoci řízení o návrat urychlit. Na základě plné moci Úřad vystupuje jménem rodiče v ČR vůči ústřednímu orgánu dožadného státu,

nezastupuje jej však před soudními orgány dožadovaného státu. Možnosti a náležitosti zastoupení (bezplatnost či snížená cena zastupování advokátem) se řídí právním řádem konkrétní země a Úřad v takových případech zprostředkuje potřebné informace. (<http://www.umpod.cz/unosy-deti/postup-pri-unosu-ditete-do-zahranici/>)

Jak můžeme vyčíst z Výroční zprávy Úřadu z roku 2013 (novější nejsou k dispozici), řešil Úřad v tomto roce 42 případů protiprávního přemístění do ciziny nebo zadržení v cizině (např. Austrálie, Bělorusko, Libanon, Irsko). Do těchto případů bylo zahrnuto 55 dětí. Naopak v Úřad obdržel 20 žádostí o navrácení dítěte z České republiky, týkající se 25 dětí (např. Belgie, Francie, Itálie, Nový Zéland, Norsko).

(http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2013.pdf)

1.3. Mezinárodní osvojení

Úřad je ústředním orgánem ve smyslu Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení z 29.5.1993, na jejímž základě se odehrává proces mezinárodního osvojení. Úřad spolupracuje pouze se zeměmi, které podepsaly tuto Úmluvu, díky čemuž se procesu dostává určitých záruk. Úřad zprostředkovává osvojení ve dvou směrech, a to osvojení do ciziny a osvojení z ciziny.

Pro určení, zda se jedná o mezinárodní osvojení (adopci), je rozhodujícím pojmem "obvyklé bydliště žadatele", tedy kde žadatel pracuje, skutečně bydlí a kde má zázemí. Není rozhodující státní občanství žadatele, ani jeho trvalý pobyt. O mezinárodní adopci ve smyslu Úmluvy tak půjde i v případě, že český státní občan žijící ve Francii bude chtít adoptovat dítě žijící na území České republiky.

Hlavní oblast činnosti Úřadu představuje zprostředkování osvojení dítěte s obvyklým pobytem v ČR do zahraničí. Od účinnosti Úmluvy, tj. od roku 2000 Úřad zprostředkoval v této oblasti své činnosti více jak 500 osvojení dětí ve věku od 1 do 9 let do 11 převážně evropských zemí. Nejčastější cílovou zemí je Dánsko, Německo, Švédsko a Itálie. V roce 2013 zažádalo o dítě z České republiky 57 žadatelů (např. Dánsko, Francie, Island, Malta nebo Švédsko) a 3 žadatelům Úřad nevyhověl. Do předadopční péče bylo v roce 2013 svěřeno 56 dětí ze zemí, jako je např. Dánsko, Itálie, Rakousko či USA.

(http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2013.pdf)

Druhá část agendy Úřadu (osvojování z ciziny) zůstává prozatím v pozadí. Důvodem je zejména složitost navazování spolupráce a malá ochota ostatních států. Následkem toho je

skutečnost, že počet států, z nichž je možné osvojovat, minimální. Dalším hlediskem je vysoká finanční náročnost procesu, která mnohdy odradí potencionální žadatele. I přes to se Úřad v poslední době intenzivně pokouší o prohloubení činnosti v této oblasti. V současné době je tak možné žádat o osvojení dítěte z Filipín a Bulharska, kde již byli zařazeni první čeští žadatelé. Co se týče Filipín, došlo již také k úspěšnému zprostředkování osvojení dítěte do České republiky. Z afrických zemí je možné uvažovat o Burkině Faso či Burundi, které jsou připraveny přijímat žádosti českých žadatelů. V roce 2013 takovou žádost podaly 2 páry a 2 samoživitelky, páry do evidence zařazeni byly, samoživitelky nikoli z důvodu nevhodnosti.

(http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2013.pdf)

Úřad v rámci své agendy mezinárodního osvojení poskytuje informace o českém právu a další všeobecné informace s agendou související. V oblasti mezinárodního osvojení má Úřad také za úkol usnadňovat a sledovat řízení o osvojení a po jeho ukončení o něm informovat příslušné orgány státní správy. Činnost Úřadu při vlastním zprostředkování osvojení spočívá v evidenci dětí vhodných k mezinárodnímu osvojení a nalezení vhodných osvojitelů pro tyto děti. Osvojení se zprostředkuje jen na žádost fyzické osoby, která má zájem o mezinárodní osvojení. Úřad spolupracuje při zprostředkování mezinárodních osvojení výlučně s ústředními orgány nebo pověřenými organizacemi. Proces mezinárodního osvojení je velmi složitý formální proces, jehož cílem je chránit nejlepší zájem dítěte. Úmluva stanoví základní pravidla tohoto procesu. Jeho konkrétní podmínky se přitom liší v závislosti na situaci a právních úpravách ve státech, které v konkrétním případě mezinárodní adopce spolupracují. (<http://www.umpod.cz/osvojeni>)

1.3.1. Mezinárodní osvojení do ciziny

Pokud se jedná o zprostředkování osvojení do ciziny, může ho provést pouze Úřad. Žádat o mezinárodní osvojení mohou manželské páry (jako společné dítě mohou dítě osvojit pouze manželé) anebo osoby, které žijí samy. Ve výjimečných případech může žádat i jeden z manželů, osvojení páry stejného pohlaví není dovoleno.

Proces zprostředkování osvojení má několik fází (žádost, matching, interakce, rozhodnutí o předání dítěte do péče před osvojením, vývojové zprávy, rozhodnutí o souhlasu s osvojením a finalizace osvojení). Žadatelé se s žádostí o zařazení do evidence obracují na Úřad prostřednictvím ústředního orgánu přijímacího státu. Jako přílohy k žádosti musejí žadatelé předložit řadu dokladů týkajících se jejich osobního a majetkového stavu a podmínek

osvědčujících možnost stát se žadatelem o osvojení. Častým nedostatkem žádostí o zařazení žadatelů do evidence Úřadu je neúplný nebo nedostatečně podrobný psychologický posudek. Posudek by měl být proveden psychologem se zkušeností s náhradní rodinnou péčí a schváleným ústředním orgánem pro posuzování žadatelů o adopci.

Na základě dokumentace dítěte a žadatelů provede Úřad tzv. matching, čili výběr konkrétních žadatelů pro konkrétní dítě. O výběru informuje Úřad žadatele prostřednictvím ústředního orgánu příslušného přijímacího státu, který posoudí výběr provedený Úřadem.

V případě, že po důkladném zvážení má žadatel zájem o seznámení se s dítětem, sjedná Úřad po dohodě se zařízením, ve kterém je dítě umístěno, termín interakce žadatelů s dítětem. Minimální doba, kterou je žadatel povinen strávit s dítětem při kontaktu, je 7 až 10 dnů. Tato doba může být delší v závislosti na konkrétních okolnostech případu. Vzhledem k délce soudního řízení o předání dítěte do péče před osvojením je však třeba počítat s celkovou dobou strávenou v České republice v délce alespoň čtyř týdnů. O návštěvě vypracuje odborný personál zařízení zprávu, kterou předá Úřadu.

Návrh na předání dítěte do péče osvojitelů před osvojením podávají žadatelé k Městskému soudu v Brně, a to bezprostředně po své první návštěvě v sídle Úřadu. Po uplynutí minimální doby, kterou je žadatel povinen strávit s dítětem při kontaktu, je žadatel povinen Úřadu osobně sdělit, zda má v úmyslu převzít navrhované dítě do péče se záměrem ho v budoucnu osvojit, nebo nemá. Dítě se předává do péče před osvojením na základě rozhodnutí Městského soudu v Brně. Jednou z podmínek vydání takového rozhodnutí je souhlas ústředního orgánu přijímacího státu. Jakmile rozhodnutí o předání dítěte do péče budoucích osvojitelů nabude právní moci a dítěti je vystaven cestovní doklad, je možno s dítětem vycestovat do přijímacího státu.

Po svěřeni dítěte do péče budoucích osvojitelů jsou ústřední orgány, příp. pověřené organizace přijímacího státu, povinny zasílat Úřadu zprávy o situaci dítěte v rodině (tzv. follow-up reports). Osoba pověřená v přijímacím státě k vypracování takových zpráv navštíví osobně rodinu a provede šetření. O šetření vypracuje zprávu, ke které bude přiložena aktuální lékařská zpráva a fotografie dítěte spolu s ostatními členy rodiny, a to po 1, 3, 6 a 12 měsících od přemístění dítěte do cizího státu v péči budoucích osvojitelů, a poté ve 3, 7, 12, 15 a 18 letech věku dítěte.

Po uplynutí šesti měsíců od umístění dítěte v přijímacím státě a po předložení tří zpráv o situaci dítěte v rodině mohou osoby, jimž je dítě předáno do péče před osvojením, podat Úřadu žádost o rozhodnutí o udělení souhlasu s osvojením dítěte do ciziny. Tento souhlas je nutnou podmínkou osvojení dítěte.

O vlastním osvojení je vedeno řízení v přijímacím státě. Jakmile dojde k osvojení dítěte v cizině, přijímací stát o této skutečnosti uvědomí stát původu tak, že zašle doklad ve smyslu článku 23 Úmluvy, kde potvrdí, že k osvojení došlo v souladu s Úmluvou. (<http://www.umpod.cz/osvojeni/mezinarodni-osvojeni-do-ciziny/>)

1.3.2. Mezinárodní osvojení z ciziny

Úřad je oprávněn zprostředkovat mezinárodní osvojení dítěte z ciziny pro žadatele z České republiky. Žadatelem o mezinárodní osvojení se může osoba stát dvěma způsoby, buď může výslovně žádat přímo o zprostředkování mezinárodního osvojení (bez předchozí snahy o osvojení dítěte z ČR), nebo může dát souhlas k zařazení do evidence Úřadu v případě, že mu nebude zprostředkováno osvojení v ČR v zákonné lhůtě cca 3 a půl let. Úřad je oprávněn zprostředkovat mezinárodní osvojení pro žadatele pobývajících v České republice déle jak 1 rok.

Proces zprostředkování má několik fází, první z nich je vypracování žádosti. Poté, co jsou žadatelé zařazeni do evidence Úřadu, začíná podle přání žadatelů proces zprostředkování mezinárodního osvojení. Při zprostředkování vychází Úřad z údajů žadatelů o jejich zdravotním stavu, etnickém, náboženském a kulturním prostředí, jakož i z představ žadatelů o přijímaném dítěti. Žadatelé musí sdělit Úřadu zemi, z níž by osvojené dítě mělo pocházet.

Je-li žádost přijata ústředním orgánem státu původu dítěte, žadatelé jsou zařazeni do tamního seznamu vhodných budoucích adoptivních rodičů a musejí vyčkat, nežli dojde k jejich výběru pro konkrétní dítě. V tomto okamžiku jsou Úřadu postoupeny materiály týkající se dítěte, které předkládá žadatelům, a tito na jejich základě mají možnost vyjádřit se, zda si přejí v adopci pokračovat. Pakliže ano, žadatelé zpravidla musejí vycestovat do země původu dítěte a pobývat zde po určitou dobu. Nejsou-li žádné komplikace a adopce je v zájmu dítěte, rozhodnou příslušné místní orgány o adopci nebo svěřeni dítěte do péče a žadatelé se vracejí s dítětem do České republiky.

Dle podmínek konkrétního státu Úřad zasílá zprávy o vývoji dítěte v nové rodině a je žadatelům nápomocen při soudních a správních řízeních na území ČR.

(<http://www.umpod.cz/osvojeni/mezinarodni-osvojeni-z-ciziny/>)

1.4. Právo styku s dítětem

Jak vyplývá z řady úmluv, právem dítěte je znát oba své rodiče a být s nimi v kontaktu. Současně je povinností a právem rodičů udržovat osobní styk s dítětem. V případech, kdy jeden z rodičů brání druhému, aby se stýkal s dítětem, lze podniknout právní

kroky za účelem zajištění tohoto kontaktu. Zajištění kontaktu s dítětem, které žije v jiném státě než jeho rodič, se nejčastěji řeší výkonem rozhodnutí v cizině, nebo pomocí právních nástrojů, které nabízí mezinárodní právo.

Právo styku s dítětem je právo rodiče nebo jiné osoby být v kontaktu s dítětem. Tento kontakt může být uskutečňován formou návštěv, pobytu dítěte u rodiče, nebo také nepřímo prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, jako je e-mail, telefon nebo Skype. Povinností rodiče, který má dítě v péči, je dítě na styk připravit a s druhým rodičem spolupracovat. Do tohoto práva je také zahrnováno právo na informace o dítěti (jeho zdravotním a psychickém stavu, školních výsledcích, zájmech apod.), které by měl rodič pečující o dítě pravidelně poskytovat druhému rodiči.

V České republice nemusí být právo styku upraveno soudně, pokud se rodiče na kontaktu s dítětem dohodnou. V případech, kdy existují neshody, může soud rozhodnout. Pokud se dítě nachází v ČR, řízení lze zahájit v místě bydliště dítěte a je osvobozeno od soudních poplatků. Není nutné zastoupení advokátem. V případě, že dítě žije v zahraničí, je příslušný soud v místě obvyklého bydliště dítěte. (<http://www.umpod.cz/pravo-styku-s-ditem/>)

V situacích zajištění styku dítěte s mezinárodní prvkem je možné postupovat ve vztahu ke smluvním státům podle Haagské Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí z 25.10.1980 a podat žádost o styk s dítětem prostřednictvím Úřadu. Úřad následně v součinnosti s orgány státu, ve kterém se nachází dítě, podniká právní kroky vedoucí k tomu, aby byl kontakt rodiče s dítětem zprostředkován. Druhým nástrojem, podle kterého je možné postupovat, je evropská Úmluva o styku s dětmi z 15.5.2003. Dle této úmluvy mají smluvní státy povinnost vzájemně uznávat a vykonávat rozhodnutí upravující styk rodičů (a dalších blízkých osob) s dětmi a zavést systém záruk pro zajištění řádného výkonu styku s dítětem a navrácení dítěte po realizaci styku. Nevýhodou Úmluvy o styku s dětmi je nízký počet signatářských států. (<http://www.umpod.cz/pravo-styku-s-ditem/moznosti-zajisteni-styku-s-ditem/>)

Počet států, které podepsali, ale neratifikovali Úmluvu o styku s dětmi, je 10 a dalších 9 států ji podepsalo i ratifikovalo. Úmluvu o styku s dětmi nepodepsalo např. Rusko, Slovensko, Velká Británie, Německo či Maďarsko. (<http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/192/signatures>)

1.5. Mediace na UMPOD

Mezi další agendu patří zprostředkování mediace. Samotné mediaci se věnuje následující kapitola, proto zde bude popsána jen krátce především z pohledu Úřadu. Od roku 2012 byla využívána mediace facilitativní až do léta roku 2015, kdy se přešlo na model transformativní.

Výstupem nebo kritériem úspěšnosti mediace může být více věcí:

- Dohoda mezi rodiči. Dohoda může fungovat sama o sobě nebo ji rodiče mohou předložit soudu ke schválení. Samotná dohoda není cílem mediace, není ani kritériem pro hodnocení její úspěšnosti. Mediátoři nemají za cíl "dotlačit" strany k uzavření dohody. Pokud to však rodiče budou chtít, vždy jim mediátoři pomohou dohodu uzavřít. Před podpisem dohody jsou rodiče vždy vyzváni, aby dohodu prošli společně s právníkem Úřadu. Dohoda může obsahovat řešení podstatných záležitostí jako je určení bydliště dítěte, úprava péče o dítě, režim styku rodičů s dětmi, ale i řešení detailů jako je hrazení nákladů na cesty během styků, typ školy, kterou bude dítě navštěvovat apod.
- Větší orientace rodičů v tom:
 - co je podstatou jejich neshody,
 - jaké mají možnosti,
 - jakým rozhodnutím vlastně čelí
 - jaké budou jejich další kroky i v případě, že se neshodnou.
- Lepší porozumění situaci druhého a důvodům, pro které jedná tak, jak jedná.
- Jakékoliv rozhodnutí, o kterém si rodiče nebyli jistí, a nyní ho chtějí udělat a vědí proč.

Uzavření jakékoliv dohody v mediaci je vždy dobrovolné. Ačkoliv může být účast na mediaci nařízená (dle §12 z. č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí nebo podle §474 resp. §503 z. č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních), rodiče by se nikdy neměli cítit tlačeni do jakéhokoliv rozhodnutí. Je čistě na rozhodnutí rodičů, zda a jak budou v mediaci pokračovat a kdykoliv ji mohou ukončit. (<http://www.umpod.cz/mediace/>)

Mediace zajišťovaná Úřadem je bezplatná a může být vedena v několika jazycích, kromě českého jazyka jde o jazyk anglický, německý, ruský a slovenský. V jiných jazycích se mediace neposkytuje ani přes tlumočníka, jelikož se ukázalo, že ne vždy tlumočník přeloží sdělení správně. K mediaci využívá Úřad nejen osobního setkání, ale i programů jako je Zoom či Skype. Mediaci vždy vedou dva mediátoři genderově vyvážení (muž a žena), dvojice se sestavuje s ohledem na jazykovou vybavenost mediátorů a také s ohledem na specifika dané kauzy. Tým mediátorů čítá 22 právníků a psychologů (7 nových), kteří mají nejen

základní mediační výcvik, ale i další výcviky, jak v ČR, tak v zahraničí. V případě, že by měli rodiče pocit, že je jakýkoli mediátor zaujatý mohou se obrátit přímo na mediátory nebo na vedoucího mediačního programu, kterým je Mgr. Robin Brzobohatý. Rodiče mohou kdykoliv požádat o individuální rozhovor či konzultaci s mediátory, je také možná dočasná účast psychologa nebo právníka Úřadu přímo na mediačním jednání. Rodiče také mohou na mediační sezení přijít se svými advokáty, vhodnost této přítomnosti posuzuje i Úřad. Dalším účastníkem může být i dítě, a to buď nepřímo (zjištěním jeho názoru a ten je poté zprostředkován rodičům) nebo přímo, a to účastí na mediaci od 6 let věku. Mediace je důvěrná a nepoživují se z ní žádné záznamy (výjimku tvoří uzavřená dohoda, nebo pokud strany požadují zprávu z mediace, která může být dále předána soudu případně orgánům sociálně-právní ochrany dětí), za nedůvěrná sdělení jsou považována obvinění z týrání nebo zneužívání dětí, což znamená, že s nimi mediátoři mohou nakládat odpovídajícím způsobem. (<http://www.umpod.cz/mediace/>)

Mediaci na Úřadě můžeme shrnout do sedmi bodů: rozhodnutí o mediaci, zaslání informačního e-mailu, příručka pro účastníky mediace, před-mediační rozhovor, vyhodnocení domácího násilí, mediace, účast dítěte (viz. Příloha č.1), vyhodnocení mediace (s mediátory do 3 dnů, hodnocení účastníky). Rodiče kromě nařízené mediace mohou o mediaci požádat dobrovolně a to tak, že kontaktují příslušného klíčového pracovníka nebo vedoucího mediačního programu. Každý rodič uvažující o využití mediace obdrží e-mail, ve kterém je informován o dalších krocích a v příloze je přiložena Příručka účastníka mediace, která stručně shrnuje základní principy mediačního programu na Úřadu. S každým rodičem následně provádí vedoucí mediačního programu tzv. před-mediační rozhovor. Ten je možné provést buď osobně, nejčastěji však s využitím platformy Zoom. Účelem rozhovoru je zodpovědět jakékoliv otázky, které by rodiče ve vztahu k mediaci mohli mít. Dalším účelem je také příprava rodičů na mediaci. Obsahem rozhovoru jsou otázky týkající se cílů každého z rodičů, způsobů, jak jich co nejefektivněji v mediaci dosáhnout, pozornost je věnována možným překážkám, které se v průběhu mediace mohou vyskytnout a hledání možných preventivních opatření. V neposlední řadě je v před-mediačním rozhovoru prováděno vyhodnocení výskytu domácího násilí a jeho dopadu na podobu mediačního programu. Pokud je výskyt domácího násilí identifikován, může dojít k úpravě podoby mediačního jednání, případně i ke zrušení mediace. (<http://www.umpod.cz/mediace/>)

Pávková (in Holá & Malacka, 2014) upozorňuje, že Úřad se zabývá rodiči a dětmi, které z jakéhokoli důvodu rozdělují hranice, do jeho dílky tedy nespádají děti, které žijí s rodiči v ČR (i když se jedná o cizince). Autorka dále upozorňuje na nutnost připravenosti

mediátora při multikulturní mediaci, na kulturní odlišnosti různých národností, především klade důraz na respekt k rozdílům. Mediátor při mezinárodní mediaci by měl být vybaven nejen jazykově, výhodou ale může přinášet i přímá zkušenost s danou zemí, ať už se jedná o studijní, pracovní či soukromý pobyt. Kritickými momenty při přeshraniční mediaci může být například jiné časové pásmo, frekvence a náklady na návštěvy dítěte/děti, zachování vazeb se širším příbuzenstvím, reálnost střídavé výchovy, odlišnosti v náboženských systémech či rozdílné výchovné přístupy.

2. Mediace

2.1. Pojem mediace

Slovo mediace pochází z latinského výrazu "medius", jež je známý z rčení typu "aurea via media" (zlatá střední cesta) nebo "aurea mediocritas" (zlatá prostřednost), ve kterých znamená "střední" či "prostřední", ale má více významů, z nichž ten, který je možné vyjádřit českým slovem nestranný, má k mediaci zjevně nejbliže. (Plamínek, 2013)

Podle Riskina (1997) spočívá mediace v tom, že spor, problém plánování a transakce mezi dvěma lidmi, pomáhá vyřešit třetí strana. Mediátor nemá, na rozdíl od soudce či arbitra, autoritu k tomu, aby prosadil jím navrhované řešení.

Directive 2008/52/EC definuje mediaci jako „(...)strukturovaný proces, ve kterém dva a více účastníků sporu vlastními silami a ze svého dobrovolného rozhodnutí hledají možnosti řešení konfliktu a prostřednictvím účasti třetí nezávislé osoby, mediátora, usilují o uzavření dohody o způsobu řešení konfliktu." Tento proces může být iniciován samotnými stranami konfliktu nebo může být doporučen soudem, příp. může být stanoven určitým zákonem jako postup rozhodnutí soudu. (Matoušková in Matoušek, 2013)

Mediace je jedním ze způsobů zprostředkovaného řešení konfliktu, pro které se v angličtině vžil pojem alternativní způsoby řešení konfliktu (ADR- Alternative Dispute Resolution. (Matoušková in Matoušek, 2013)

Moore (2014) přináší obecnou definici mediace, podle níž je mediace metodou řešení konfliktu, ve které oboustranně přijatelná třetí strana, která ovšem nemá žádnou pravomoc k přijímání závazných rozhodnutí ohledně stran konfliktu, zasahuje do konfliktu za účelem zlepšení vztahů mezi zúčastněnými stranami a také usnadnění jejich komunikace. Využívá k tomu vyjednávací procedury, aby dosáhla dobrovolné a vzájemně přijatelné dohody ve sporných otázkách.

Fritz (2013) uvádí, že mediace je založená na právu, humanistických a tvůrčích procesech, ve kterých jeden nebo více neustranných jedinců pomáhá oběma stranám konfliktu (s jejich souhlasem) diskutovat o problémech, které se dotýkají jedné či obou stran.

Levická ve svém příspěvku do publikace *Súčasnost a perspektivy probácie a mediácie* (in Michančová & Dolanská, 2010) uvádí, že mediace je metoda založená na řízení problémové, konfliktní situace třetí, nezávislou osobou. Základem této metody je vyjednávání a dohadování.

V Českém právním řádu je pojem mediace zakotven zákonem číslo 202/2012 Sb. o mediaci a o změně některých zákonů. Dle §2a) tohoto zákona se mediací rozumí "postup při řešení konfliktu, za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami konfliktu zúčastněnými tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením dohody."

V literatuře se můžeme setkat s více definicemi, nicméně v zásadě lze najít dva typy, kdy první z nich považuje mediaci "za zásah či formu intervence do konfliktu" a druhý ji považuje "za způsob zvládnání konfliktu". (Plamínek, 2013)

2.2. *Výhody mediace*

Mediace přirozeně obsahuje a do sporu vnáší aspekty a naděje, které jiné metody přinést nemohou anebo je neposkytují v takové míře. Na úspěšnosti mediace se podílí především fakt, že o věcné podstatě řešení rozhodují účastníci mediace. Protože se tak děje z péče mediátora v příznivé atmosféře v rámci efektivního procesu, jsou dohody a řešení, jichž je dosaženo mediací, v průměru stabilnější než řešení a dohody, jež jsou získány jinými postupy. Tato stabilita řešení je zásadním přínosem mediace. (Plamínek, 2013)

Roberts (2000) ve svém článku "Why mediation works" uvádí důvody, proč právě tato metoda funguje. Jedním z důvodů je, že mediace poskytuje bezpečné prostředí pro jednání mezi stranami konfliktu a je zde mediátor, který tuto komunikaci kontroluje a tím se může zabránit neproduktivní diskuzi. Mediace přináší možnost setkat se na jednom místě a pokusit se vyřešit daný problém. Kromě toho mediace nabízí možnost každé ze stran udělat si realistický náhled na daný problém.

2.3. Principy mediace

Plamínek ve své knize *Mediace nejúčinnější lék na konflikty* (2013) shrnuje 12 principů: dobrovolnost, podpora, důvěra, tolerance, nehodnocení, rozhodování, odpovědnost, nestrannost, změna, budoucnost, tvorba a vzorovost. Tyto principy budou níže rozebrány podrobněji podle výše uvedené knihy.

Dobrovolností se rozumí svobodné rozhodnutí na účasti mediace, nicméně jak je popsáno výše, dle §13d) zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, lze oddělením sociálně-právní ochrany dětí uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo uložit povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin, nebo terapie. Druhou možností nařízení mediace je ze zákona č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních, kdy §474 definuje úkoly soudu při péči o nezletilé: „Za účelem ochrany zájmu dítěte soud vede rodiče k nalezení smířčího řešení. Soud může rodičům uložit na dobu nejvýše 3 měsíců účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii, nebo jim nařídít setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie.“ V tomto zákoně upravuje nařízení mediace i §503 (Další opatření), kdy odst. 1 písmena a) zní: „Je-li to účelné, může soud tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o péči o nezletilé dítě, popřípadě o úpravě styku s ním anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, nařídít první setkání s mediátorem v rozsahu 3 hodin.“ Tímto časovým omezením se částečně kompenzuje ona počáteční nedobrovolnost v účasti. Brzobohatý s Polákovou ve svém článku *Mýty kolem rodinné mediace* v periodiku *Rodinné listy* (2013) hovoří o mýtu dobrovolnosti. Píší, že není příliš rozhodující, zda v počátku vstupují strany do procesu mediace z vlastního rozhodnutí, ale to, jak je poté mediace vedena, aby přinesla účastníkům "jiný" proces řešení, změnila jejich postoj a dalšího setkání se už účastní z vlastního rozhodnutí.

Podpora je postavena na tom, že mediátor pomáhá účastníkům konfliktu na jejich cestě ke spokojenosti, vstupuje v jejich zájmu do jejich služeb, respektuje jejich důstojnost, usnadňuje sdílení myšlenek, pocitů a hodnot a podporuje je při hledání vzájemně přijatelného řešení sporu. (Plamínek, 2013)

Podstatou principu důvěry je nejen důvěra k osobě mediátora, ale i vzájemná důvěra stran ve snahu řešení konfliktu. Důvěrou také chápeme, že informace uváděné v rámci mediace nevynese žádný z účastníků na veřejnost, pokud se všichni účastníci nedohodnou jinak.

Mediátor vede rozhovor tak, aby bylo pro strany co nejsnadnější akceptovat odlišné názory a způsoby prožívání a uvažování. Akceptací není míněn souhlas, ale uznání, že jiné

pohledy jsou možné, přirozené a legitimní, a to i tehdy, když s nimi nesouhlasíme. Určitá dávka tolerance mezi stranami konfliktu je nezbytná pro nalezení stabilního řešení sporu, a proto mediátor od počátku pracuje na jejím dosažení. Stejně nezbytná je dostatečná schopnost a ochota stran rozlišovat mezi pochopením a souhlasem. Mediátor (v souladu s principem podpory) vyjasňuje, že pochopit neznamená souhlasit. (Plamínek, 2013)

Princip nehodnocení je založen především na tom, že se zde nehledá viník dané situace a mediátor nehodnotí stavy, děje či lidi. Hodnocení může být využito jen jako pomocného nástroje například při hledání nejvhodnějšího řešení.

Dalším principem je rozhodování, ten je postaven především na účastnících mediace, kteří mají svobodu rozhodnout to, jak a zda vůbec bude konflikt mezi nimi vyřešen. S čímž souvisí i princip odpovědnosti za tato rozhodnutí. Toto stanovuje i zákon č. 202/2012 Sb. o mediaci §3 odst.3: "Za obsah mediační dohody jsou odpovědné pouze strany konfliktu."

Mediátor nestrání žádnému účastníkovi mediace. Nemůže a nesmí se chovat tak, aby vznikalo podezření, že je tato zásada porušena. To by vedlo k prolomení principu důvěry a mohlo by být důvodem neúspěchu mediace. (Plamínek, 2013)

Strany konfliktu zpravidla vstupují do mediace v situaci, kdy setrvačnost pracuje proti vyřešení sporu. To znamená, že účastníci mediace by měli být připraveni na požadavek jisté pružnosti. Očekává se od nich, že budou schopni takových změn, které budou vyžadovat stabilní řešení konfliktu. Nejobvyklejší podobou tohoto požadavku je změna percepce, tedy posun ve vnímání situace. (Plamínek, 2013)

Princip orientace na budoucnost je pro mediaci velmi typický. Minulost využívá mediátor jako zdroj informací o tom, na co lze navázat, jaké chyby neopakovat či k čemu je možné se vrátit.

Mediace je založena na předpokladu, že strany konfliktu jsou odborníky na věcnou podstatu sporu, mají o něm nejvíce informací, a jsou proto schopné nalézt lepší řešení než nějaká vnější autorita typu soudu nebo experta. Proto mediátor vede účastníky sporu k tomu, aby na taková řešení společně přicházeli. V praxi to znamená, že po depersonifikaci sporu a identifikaci věcného problému může přijít velmi kreativní fáze řešení. Mediátor tuto kreativitu podporuje a hlídá, aby jednotlivé návrhy nevrátily do hry emoce. (Plamínek, 2013)

Poslední je princip vzoru, který ukazuje mediátora jako vzor chování pro účastníky mediace. Mediátor by tudíž měl jít svým jednáním a chováním příkladem, kterého tyto osoby mohou využívat i v dalších interakcích v životě, ne jen v mediačním procesu.

2.4. Typy mediací

K popsání typů mediací nám poslouží především kapitola ze sborníku z konference na Slovensku: *Súčasnosť a perspektívy probácie a mediácie* (2010), tuto kapitolu sepsali Mgr. Robin Brzobohatý a PhDr. Lenka Poláková. Autoři popsali 9 modelů mediace a srovnávají je na základě kritérií, jako je práce s emocemi, vliv mediátora na proces, míra zohledňování potřeb a obav, příslušnost ke skupině modelů hodnotící/usnadňující nebo cyklický/stupňovitý.

2.4.1 Všeobecný model (generic model)

Tento model se začal vyvíjet od počátku 70. let 20. století a jde o zcela původní model. Jedná se o model stupňovitý, tzn. jde o proces s jasně stanovenými fázemi a strukturou procesu. Nejčastěji je uváděno členění na 5 fází: 1. sdělení příběhu- získání informací, 2. výběr podstatných (problematických témat), 3. vytváření možností řešení (brainstorming, mentální mapy apod.), 4. vyjednávání, hodnocení a rozhodování, 5. vytvoření dohody. Velmi důležité jsou pocity a emoce, které slouží jako prostředek k definování potřeb, zájmů nebo obav. Jinými slovy, cesta k tématům vhodným pro mediaci vede právě skrze soustředění se na popis konfliktní situace včetně provázejících okolností a skrze odhalování potřeb, zájmů a obav v tomto příběhu obsažených. Mediační sezení probíhají pokud možno společně a základními technikami mediace a mediátora jsou již zmiňované nerušené sdělení příběhu a aktivní naslouchání. V každém případě se jedná o proces jednoznačně usnadňující, nikoliv hodnotící, jehož účelem je nasměrovat obě strany sporu ke vzájemné dohodě, k posílení schopnosti nalézat vlastní řešení a k posilování vlastních možností zvládnutí situace. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

Mediátor Hans Boserup měl v Helsinkách v květnu roku 2006 na konferenci přednášku na téma *Mediátorská výzva – uváznutí a bezvýhodná situace v mediaci*. Prezentace H. Boserupa je dostupná na internetu a její součástí je i popis typů mediací. U všeobecného typu uvádí navíc oproti výše zmíněnému následující informace. Ve všeobecném modelu probíhá komunikace přes mediátora nikoli přímo mezi stranami. Stupňovité uspořádání je charakterizováno tím, že je důležité dokončit jednu fázi, aby se mohlo přestoupit do fáze další. (Boserup, 2007)

2.4.2. Model zaměřený na řešení sporů (settlement driven model)

Pravděpodobně nejčastěji využívaným modelem mediace je ten, který je většinou popisován jako model zaměřený na řešení sporů, případně na dohodu zaměřená mediace nebo

mediace zaměřená na shodu. Problémem je účastníkem sporu vnímaná situace, která pro svou povahu a důsledky jakýmkoliv způsobem zatěžuje člověka (jeho biologickou, psychickou, sociální i duchovní oblast). Všechny zúčastněné strany se snaží dosáhnout svého cíle, přičemž vždy zohledňují nejrůznější proměnné, jako jsou souvislosti problémové situace, situace jednotlivých účastníků sporu, podmínky v době řešení sporu atd. Hlavním cílem tohoto přístupu i mediátora je dosáhnout dohody ohledně bezprostředního sporu. Tohoto cíle se všichni zúčastnění snaží dosáhnout tím, že se strany, za účasti mediátora, společně setkají a snaží se (zjednodušeně řečeno) nejprve shodnout na podstatě problému a jeho specifických detailech. Z pohledu fází mediace se toto vše odehrává především během pojmenování zájmů jednotlivých stran. Mediátor potom pomáhám stranám sporu hledat alternativní řešení. Tyto alternativy pak strany společně hodnotí na základě toho, do jaké míry se protínají zájmy všech zúčastněných stran. Role mediátora je v takovém procesu usnadňovat stranám účinnou komunikaci, definovat problém v pojmech zájmů a potřeb spíše než v termínech pozic, vytvářet možnosti pro všestranný zisk a načrtnout všestranně akceptovatelnou dohodu. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

U tohoto typu se získávají spíše relevantní, dostupné informace (rozsudky, smlouvy) než informace skrze volné vyprávění či aktivní naslouchání. Je v něm prostor, jak pro facilitativní, tak pro hodnotící postup. Závěrečná dohoda je často dojednávána mediátorem s každou stranou zvlášť. (Boserup, 2007)

Mediátoři jsou v tomto přístupu více direktivní při utváření základu další komunikace stran sporu. Většina těchto mediátorů zdůrazňuje během mediace oblasti společných zájmů a shodné body, někteří z nich potom dokonce nabízejí výslovně oblasti vhodné pro dohodu či dokonce na základě sledování myšlenkových pochodů stran sporu narýsují hrubý náčrt výsledné dohody, a to i bez toho, že by ho o to strany sporu výslovně žádaly. Takový přístup může být velmi vhodný například pro takové účastníky sporu, kteří nemají žádné zkušenosti s procesem mediace a/nebo nejsou schopny dostatečně kvalitně zvládnout jednotlivé úkony, které po nich mediace požaduje. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

2.4.3. Podniková mediace (labour – management model)

Tento model je velmi podobný předchozímu. Brzobohatý s Polákovou (in Michančová & Dolanská, 2010) využívají k popisu tohoto modelu příklad jednání odborů s vedením podniku. Právě tento model byl základnou, na níž se od poloviny minulého století začal profilovat model zaměřený na řešení sporů. Zde je největší rozdíl především v tom, že oproti modelu zaměřenému na řešení je podniková mediace mnohem více strukturovaná, s vysokou

mírou závislosti na postupech zvolených v minulosti, s důrazem na tradici a pravidla.

Mediátoři jsou na pomezí vyjednávačů, přičemž platí, že jsou to profesionálové, kteří se snaží dosáhnout výhodného výsledku pro své klienty (tedy pro zaměstnance nebo vedení podniku). Mediátoři samotní však nejsou přímo členové jedné ze skupin a nevyjednávají tedy výsledek pro sebe, což je důkazem toho, že se stále jedná o hraniční případ mediace a ne o vyjednávání. Mediátoři ani nejsou oprávněni odsouhlasit a podepsat konečnou dohodu – to musí obvykle provést zaměstnanci a vedení po té, co mediace skončí. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

2.4.4. Transformativní model (transformative model)

Tento model zde bude popsán podrobněji, jelikož právě jeho Úřad využívá.

Transformativní přístup v mediaci byl vyvinut před více než jednou dekadou proto, aby sladil mediační praxi s jedinečnými a důležitými cíli praxe řešení konfliktů. Konkrétně pomáhá transformativní mediace reagovat na tři důležité obavy, které začaly vyvstávat ohledně směřování a vývoje mediační praxe ve Spojených státech a jinde ve světě. Mezi tyto tři obavy resp. otázky řadí autoři Folger, Brzobohatý a Poláková ve své kapitole Transformativní mediace ve světě a v České republice v knize Holé a Malacky Mediace a reflexe jejích aktuálních trendů (2014) následující:

1. Nabízí současná mediační praxe skutečně proces alternativního řešení sporu?

S tím jak se mediace v 80. a 90. letech rozvíjela v oblasti řešení sporů, začalo poměrně velké množství výzkumů ukazovat, že v praxi se mediace stává stále více a více podobná právě těm způsobům řešení konfliktů, které měla nahradit. Mediátoři začali být více direktivní a stále více využívali jako intervenci posouzení nebo zhodnocení. Často rozhodovali o tom, o kterých tématech mohou účastníci hovořit a ovlivňovali podmínky dohod, které klienti uzavírali. (Folger, Brzobohatý, Poláková in Holá & Malacká, 2014)

Obavy z direktivního způsobu mediační praxe vzbudily potřebu najít takový přístup k mediaci, který by zdůrazňoval seburčení stran, a to nikoliv pouze v mediátorské hantýrce, ale hlavně ve způsobu jakým je mediace prováděna. Transformativní mediace reagovala na obavy ohledně direktivní praxe mediátorů jasným a přesvědčivým způsobem, a díky svým principům a metodám oslovila množství mediátorů napříč nejrozmanitějšími oblastmi praxe. Transformativní přístup jasně ukázal, že mediace může být v praxi jednoznačnou alternativou k těm způsobům řešení konfliktů, které jsou založeny na hodnocení, posouzení a rozhodnutí třetí strany. (Folger, Brzobohatý, Poláková in Holá & Malacká, 2014)

2. Mají mediátoři jasný účel své praxe mediace?

Druhá obava ohledně vývoje mediace vyrůstala z neochoty mediátorské komunity zkoumat hodnotové principy a účel stojící v pozadí výkonu mediace. S tím, jak se oblast mediace rozvíjela, začalo být stále více patrné, že ne všichni mediátoři dělají mediaci stejně – odlišné hodnoty a účely daly vzniknout rozdílným přístupům k mediaci. (Folger, Brzobohatý, Poláková in Holá & Malacka, 2014)

Jedním z důvodů, proč se mediace často obtížně a klopotně dostává do širšího povědomí odborné i laické veřejnosti a hlavně, proč tak těžce dosahuje uznání mezi ostatními oblastmi praxe práce s lidmi, je právě absence jasně formulovaného teoretického rámce mediace. (Folger, Brzobohatý, Poláková in Holá & Malacka, 2014)

Autoři dále zmiňují jako velmi důležitý prvek mediace soubor teorií, které mají mediátorovi sloužit k tomu, aby dokázal lépe porozumět klientům, jejich problémům a potřebám. Pokud ovšem mediátor takový soubor teorií nemá, může se velmi pravděpodobně jeho mediace minout účinkem.

Transformativní rámec je postaven na explicitním a jasně formulovaném ideologickém účelu mediační praxe a také jasně ukazuje, jak může být soubor specifických dovedností konsistentně využíván k dosažení tohoto explicitního transformativního účelu. (Folger, Brzobohatý, Poláková in Holá & Malacka, 2014)

3. Může si mediace zachovat svou jedinečnou schopnost být místem pro nesoudící způsob řešení konfliktu?

Třetí obava, na kterou transformativní mediace reagovala, byla potřeba definovat a chránit jedinečnou schopnost samotného mediačního procesu. Rozsah dostupných možností rozhodovacích procesů (včetně soudů, arbitráží atd.) naplňuje důležitou a nezbytnou funkci v řešení sporů. Tyto procesy poskytují spravedlivá a vyvážená rozhodnutí, vytvářejí řešení pro obtížné spory, zabraňují urážlivému nebo nezákonnému jednání atd. (Folger, Brzobohatý, Poláková in Holá & Malacka, 2014)

Mediace má jedinečné poslání, kterým může přispět k praxi intervencí do konfliktů, poslání, které je odlišné od cílů, jež mají rozhodovací procesy a které leží na mnohem optimističtější pohledu na schopnosti účastníků konfliktu věnovat se tématům, která jsou pro ně důležitá a směřovat ke vzájemnému porozumění pro pohled toho druhého. (Folger, Brzobohatý, Poláková in Holá & Malacka, 2014)

Jde o přístup, který se snaží vymezit vůči přístupům zaměřeným na řešení, přičemž ke konfliktu přistupuje ze zcela jiných pozic a se zcela odlišným záměrem. Zjednodušeně řečeno lze tento rozdíl popsat jako posun od důrazu na problém a předmět sporu k důrazu na člověka a jeho porozumění sobě, svým reakcím a reakcím ostatních. Hlavním bodem

zájmu tohoto přístupu je náprava vztahů mezi stranami konfliktu. Dosažení dohody zde není cílem samo o sobě, jedná se spíše o očekávaný, avšak nikoliv nutný vedlejší efekt napravených vztahů. Mediátoři praktikující tento přístup k mediaci jsou zásadně nedirektivní jak co do obsahu mediace, tak i do jejího procesu. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

Transformativní mediace vychází především z teorie konfliktu. Jak říká Baruch Bush a Folger (2010), teorie transformativního konfliktu začíná tím, že nabízí svou vlastní odpověď na otázku, co znamená konflikt pro zúčastněné osoby.

Transformativní přístup se dívá na konflikt jako na záležitost interakce a také jako na produkt lidské zkušenosti. Konflikt je z tohoto hlediska krizí v lidské interakci. Strany potřebují pomoc při překonávání této krize a při obnovování konstruktivních interakcí. Vychází se z přesvědčení, že konflikt vede k destabilizaci ve vnímání nejen sebe samých, ale i sebe navzájem, takže strany konfliktu spolu jednájí způsobem, který je činí více zranitelnými a sebestřednějšími. Lidé v konfliktu zažívají jak relativní slabost, tak i relativní sebestřednost, což dává dynamice konfliktu charakter "negativní spirály", a to zesiluje pocity ohrožení, zranitelnosti a nutnosti ochraňovat sebe sama u obou stran. Výsledkem pak je, že v interakci přibývá destruktivních, odcizujících kroků. (Brzobohatý in Matoušek, 2015)

Transformativní teorie konfliktu vychází z toho, že:

- v interakci jsou lidé schopni využít síly i soucitu; i když jsou konfrontováni s nepříznivými okolnostmi, lidé mají přirozené schopnosti jak pro vnímání svých potřeb, tak pro citlivost k potřebám ostatních, které jim umožňují naplnit jejich touhu po spravedlnosti,
- konflikt je krizí lidské interakce, která může vést k destruktivnímu chování,
- interakce do konfliktu je účinná tehdy, když změní kvalitu konfliktní interakce z destruktivní na konstruktivní, z negativní na pozitivní, a to bez ohledu na formální výsledek (dohodu).

Transformativní mediace vychází z předpokladu, že i přes potenciálně destruktivní účinky konfliktu jsou lidé schopni vrátit se zpět k osobní síle nebo sebejistotě (posuny ke zmocnění) a ke svému vnímání otevřenosti a vnímavosti vůči ostatním (posuny k uznání). Za posuny ke zmocnění lze pokládat změny, při nichž strany sporu zažívají zvýšení důvěry v sebe sama a ve svá rozhodnutí. Posuny v uznání je možné konstatovat tehdy, když strany sporu zažívají rostoucí pozornost k situaci druhého, k realitě, či dokonce oprávněnosti jeho potřeb a také ke společným či obecně lidským potřebám. (Brzobohatý in Matoušek, 2015)

V dostupných pramenech o transformativní mediaci nenalzáme žádné vymezení fázi mediace, kterými je třeba projít. Naopak, často je výslovně uvedeno, že mediátor se žádným způsobem nesnaží proces posouvat kamkoliv či jakkoliv by si to přímo nepřáli jeho účastníci. To, co mediátor dělá, je to, že využívá různé techniky (například reflexe, shrnutí atd.) v přímém zaměření na jednotlivé strany sporu. Jediná, která tvrdí něco jiného, je v našem prostředí Holá. Domnívá se, že fáze v tomto přístupu existují, nicméně jsou přeformulovány, aby bylo zřejmé jejich zaměření na posilování kompetencí stran sporu. Kromě toho, že není zcela jasné, čemu a komu by vlastně takové přeformulování mělo sloužit, u zakladatelů tohoto přístupu se nesetkáme ani se zmínkou o jakékoliv fázi. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

Zásadními termíny jsou zde zmocnění (empowerment) a rozpoznávání (recognition), jež jsou chápány jako prostředky k pohybu od relativně horšího pocitu nebo situace k relativně lepšímu pocitu nebo situaci. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

Nejen v České republice lze často zaznamenat názor, že transformativní mediace je spíše něco jako terapie, kde si klienti povídají a pak jdou zase domů. (Folger, Brzobohatý, Poláková in Holá & Malacka, 2014)

Transformativní mediace je využívána pro řešení sporů, které zahrnují pokračování vztahů mezi účastníky, ale stejně tak je vhodná v těch případech, kde po skončení mediace strany nebudou mít hlubší nebo vůbec nějaký vztah. To je dáno tím, že interakce stran leží v jádru jakéhokoliv konfliktu bez ohledu na to, jak dlouho jsou spolu strany "ve vztahu". (Folger, Brzobohatý, Poláková in Holá & Malacka, 2014)

Transformativní mediace nabízí takový přístup, který umožňuje pracovat s nesmírně mocnou zkušeností účastníků konfliktu, protože věří v sílu lidské interakce, která dokáže osvobodit lidem vlastní potenciál k vyvažování mezi individuální silou, mocí a srozumitelností na jedné straně a vědomím společné (společenské) propojenosti, společenských vazeb na druhé straně. (Folger, Brzobohatý, Poláková in Holá & Malacka, 2014)

2.4.5. Kognitivně-systemický model (kognitive-systemic model)

Jednoznačnou inspirací tomuto modelu je systemický přístup, zejména pak Milánská škola. Stejně jako tomu je v systemické terapii, je tento styl mediace výrazně intelektuální, rozumový, přičemž emoce nemají příliš prostoru a výrazněji se s nimi nepracuje, důraz je kladen spíše na chování. Pozornost je výrazně zaměřena na problém. Problematická témata

jsou zjišťována prostřednictvím vysvětlení potřeb, obav a zájmů. Spíše než z nerušeného vyprávění se podstatné informace sbírají z relevantních, dostupných, pokud možno objektivizovatelných zdrojů, i když se tak oproti modelu zaměřenému na řešení převážně neděje na oddělených setkáních s klienty. Stanovení témat mediace probíhá společně a vzájemně. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

Techniky využívané mediátory jsou taktéž do značné míry inspirovány systemickým přístupem – jedná se především o cirkulární dotazování, vytváření hypotéz atd. Zásadní teoretický i praktický význam má neutralita mediátora. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

Boserup (2007) popisuje tento model, jako cyklický, kde se opakuje struktura procesu, pokud se objeví nový problém či nové téma. Struktura procesu může být následující:

- 1) Zjištění přání, potřeb, zájmů, obav – definování témat
- 2) Informativní setkání (raději než nerušené vyprávění)
- 3) Předložení a výměna informací – volný přístup k datům
- 4) Předefinování témat na základě nově dostupných informací
- 5) Předložení nabídek nebo možností ve vztahu k předefinovaným tématům
- 6) Výběr nejvhodnějších možností
- 7) Vyjednávání
- 8) Vytvoření dohody. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

2.4.6. Terapeutický model (therapeutic model)

Terapeutický model je jakousi protiváhou kognitivnímu přístupu a naopak má velmi blízko k přístupu transformativnímu. Od transformativního přístupu odlišuje terapeutický model fakt, že zde není ohnisko zájmu v dosažení zmocnění a rozpoznávání. Tento model mediace se soustředí více na emocionální a psychologické příčiny konfliktu a na pokusy o jejich zvládnutí s cílem dosáhnout dohody o předmětu sporu. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

Terapeutická mediace se nejčastěji využívá v případech velmi vážného konfliktu (taková může být například rozvodová mediace). Proto se někdy můžeme setkat také s označením ITM (Intensive Therapeutic Mediation). (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

Hoffman (2015) popisuje ITM jako alternativu k řešení sporů před soudem, přičemž vysvětluje jednotlivá slova v názvu. Intenzivní je myšleno tak, že je zde možnost dlouhodobé práce pomocí mediačních sezení, která jsou zaměřena na specifické problémy rodin. Pojem

terapeutický vyjadřuje práci s chováním, emocemi a problémy v komunikaci, které sebou konflikty v rodinách přinášejí. Terapie se může odehrávat pomocí čtyř hlavních složek:

a) Vzdělávací – stranám sporu jsou poskytovány informace, jak je možné konflikt zvládat, případně jakékoliv jiné informace, jež mohou být užitečné v tom smyslu, že na jejich základě dojde ke zvýšení coopingových strategií stran sporu, patří sem také nácvik sociálních dovedností, komunikačních technik, atd.

b) Strategické – mediátor využívá takové strategie, které umožní stranám konfliktu postupně vyjednávání a spolupráci. Tyto techniky jsou například předjímání, poskytování chybějících informací, přerámování, humor, aktivní naslouchání, převádění obvinění na prosby aj.

c) Prolomení slepé uličky – slepou uličkou je cokoliv, co brání stranám sporu v jeho vyřešení. Slepá ulička je často mnohvrstevnatý a mnohaúrovňový jev, živený převážně osobními, interpersonálními a společenskými problémy. Zde se využívá nepřeberné množství převážně psychoterapeutických technik.

d) Následné sledování a monitorování očekávaných změn – jedná se o jakousi následnou péči, která spočívá především v asistování stranám sporu při zavádění dohodnutých opatření a v případné pomoci při řešení dílčích konfliktů v počátečním období fungování dohody. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

Hoffman popisuje jednotlivé fáze této mediace. První je vstupní fáze, která je postavená na rozhodnutí vstoupit do mediace. Druhá fáze se nazývá "vytváření mostů", kde se vytváří podpora k umožnění setkání s druhou stranou sporu. Třetí fáze je "příprava na vyjednávání", kde se strany sporu spolu setkají, aby vyřešili neshody, které jim ve vyjednávání brání. Předposlední fáze se nazývá "vyjednávání o řešení sporu a vytváření dohody". A poslední fází je implementace (realizace), kde strany uvádějí svou dohodu do praxe. (Hoffman, 2015)

2.4.7. Humanistický model (humanistic model)

Tento model je v některých ohledech stejný s modelem všeobecným a terapeutickým, například v tom, že se jedná o stupňovitý model a hrají v něm důležitou roli emocionální zkušenosti, ale i potřeby, obavy a zájmy. Význačným prvkem jsou oddělená přípravná setkání obou stran sporu s mediátorem, při kterých vyprávějí svůj pohled na vzniklý problém. Tato oddělená setkání jsou přípravou na společné setkání. (Boserup, 2007)

Mediátor nehodnotí, pouze usnadňuje jisté procesy. Mediátor se tedy pomocí nepřímé komunikace a aktivního naslouchání věnuje především komunikačním vzorcům stran sporu, a umožňuje jim porozumět dopadům jednání na životy ostatních, takže poté by měly být obě

strany připraveny na společné setkání. Zde je již preferován a podporován přímý dialog, přičemž mediátor se snaží být tak moc v pozadí a neviditelný, jak je to jen možné. Na základě výše uvedeného by mělo dojít k případnému sepsání dohody. Účelem tohoto přístupu je rozvíjení porozumění, zodpovědnosti a empatie, odbourávání strachu a hněvu, zdokonalení vnímání nálad a zmocňování. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

2.4.8. Narativní model (narrative model)

Jedná se opět o model stupňovitý, výrazně ovlivněný konstruktivistickým a systemickým myšlením a je to také model dosud nejmladší (jeho počátky se datují do 90. let 20. století). Důležitou roli zde hrají emoce a pocity ve vztahu k interakcím stran sporu (spíše než potřeby a zájmy). Zásadní odlišnost od ostatních modelů mediace spočívá ve významu, který je přisuzován příběhům (což ostatně napovídá již samotným názvem). (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

Příběhy jsou chápány jako formotvorný prvek smyslu v lidských životech, neboť většinu času ve vzájemných interakcích strávíme právě sdělováním a nasloucháním příběhům. Ne všechny příběhy však mají stejný význam a převyprávění některých příběhů je prostě mocnější. Navíc zde nezanedbatelnou úlohu hraje též vědomí kulturních příběhů v pozadí příběhů jednotlivců, které fungují jako jakési kulturní scénáře. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

Brzobohatý a Poláková (in Michančová & Dolanská, 2010) dále rozvádějí ve svém příspěvku, že si každý člověk při konverzaci o určitém tématu, začne sám dotvářet v mysli, jak příběh pokračuje. Toto jednání je pro nás daleko jednodušší a pomáhá nám k snadnějšímu pochopení toho, jak svět funguje či jak by se v něm lidé měli chovat. Tyto předpoklady také vedou k přijetí terminologie a výchozích pozic teorie diskurzu. Uvažování v terminologii diskurzu pomáhá jak mediátorům, tak oběma stranám sporu k tomu, aby se vyhnuli vnímání, že lidé jednají jedním způsobem od své přirozenosti. A diskursivní uvažování obrací pozornost k porozumění jednání, zájmům a interpretacím, které se utvářejí uvnitř kulturního světa vztahů a následným zvnitřněním. Obě strany sporu se dozvídají spíše než to jaký je kdo člověk to, v jakém příběhu je druhá strana situována.

Narativního mediátora zajímají dvě oblasti příběhů – příběh vztahu konfliktního a alternativní příběh vztahů. S konfliktním příběhem se běžně pracuje i v jiných mediačních modelech. Alternativní příběh vypovídá o tom, jak by každá ze stran sporu chtěla, aby se k sobě vzájemně chovaly, kdyby mohly. Oba příběhy fungují paralelně a přinášejí různé informace. Proto má narativní mediace ve svém arzenálu techniku, jež je nazývána jako

podvojně naslouchání (double listening). Její podstatou je naslouchání oběma příběhům – rozeznávat bolest konfliktu i naději příběhu v pozadí. Strany konfliktu totiž na první pohled mluví o konfliktu, ale již samotný fakt, že o tom mluví při mediaci, svědčí o jejich naději na změnu. Alternativní příběh je často implicitní, nevyřčený a nezřídka neuvědomovaný. Mediátor ho tedy musí pomáhat odkrývat v náznacích, ve smyslu výroků, který jen proplouvá mimochodem jako pozadí důležitého tématu, v rozporu mezi verbálním a neverbálním sdělením. Oboje je pravdivé, ale každé v jiném příběhu. Mediátor může například zkusit vést účastníky sporu k uvažování o příběhu konfliktního vztahu jako o překážce a brzdě dalšího řešení. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

Brzobohatý a Poláková (in Michančová & Dolanská, 2010) popisují, že v úvodní fázi je zvolen poněkud odlišný způsob, kdy může mediátor vyzvat obě strany, aby vyjádřili, co doufají, že bude výsledkem setkání. Tím se již od počátku zaměřují na nejlepší záměry místo nejbolestivějších částí konfliktu. Tato metoda přesouvá pozornost stran konfliktu k podstatě sporu, který také nese odpovědnost za způsobenou bolest (nikoli jedna zúčastněná strana).

Boserup (2007) popisuje strukturu celého procesu. Nejdříve přichází vyprávění příběhu, přijetí a kontext, rekonstrukce konfliktního příběhu, vytvoření alternativního příběhu a jako poslední (pátá) fáze přichází dohoda.

Cílem narativní mediace tedy není vytvoření dohody, ale přetvoření příběhu vztahu a porozumění, jež vede ke zmocňování stran sporu. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

2.4.9. Supervizní model (supervision model)

Tento model se od ostatních poněkud liší, protože zde není zachován požadavek dodržení neutrality a nestrannosti, naopak je zde výrazný vliv autority. V supervizní mediaci se nadřazená osoba (rodič, učitel, vedoucí atd.) pokouší zprostředkovat řešení sporu dvou nebo více podřízených. Klíčovým bodem je do značné míry laicky (nikoliv špatně) provedená intervence, neboť v tomto modelu většinou prostředník není profesionálním mediátorem, je však na druhou stranu nositelem moci rozhodnout. Nejvíce se tedy supervizní mediace blíží tzv. med-arb řešení (mediovaná arbitráž), v němž se mediátor snaží pomoci stranám sporu dosáhnout řešení a dohody. Jestliže k ní však nedojde, změní se role mediátora na roli arbitra, který vynese rozhodnutí, o němž je přesvědčen, že je to nejlepší možné. (Brzobohatý, Poláková in Michančová & Dolanská, 2010)

2.5. Rodinná mediace

Jana Pružinská (2013) ve svém článku *Social and educational aspects of family mediation* zmiňuje 2 významy rodinné mediace. První z nich je v případě konfliktů ve stávající rodině mezi rodiči a dětmi, mezi rodiči či mezi sourozenci. Mediace může předcházet nebo řešit útky z domova, záškoláctví či rizikové trávení volného času dětí. Cílem tohoto typu mediace je zachovat rodinu. Druhý význam označuje mediaci při rozvodu. Jejímž cílem je snížit negativní dopady rozvodu a to zejména na děti. Řeší se zde otázky především úpravy styku s dítětem, výživné či vzdělávání.

Rodinná mediace je prostorem vytvořeným k tomu, aby především rodiče a děti měli šanci sdělovat, slyšet a zvažovat informace a sdělení důležitá pro orientaci v jejich situaci a na jejich základě se rozhodovat, co dělat dál. Úlohou mediátorů je podporovat strany v tomto úsilí, nikdy však toto jejich úsilí nenahrazovat vlastními úsudky nebo vnučováním vlastních hodnot a principů. (Brzobohatý in Matoušek, 2015)

Současná praxe rodinné mediace se vyvinula v průnicích mezi právem, sociální prací a poradenstvím (především psychologickým, z velké části rodinným a manželským). V USA a Velké Británii se rozvíjela od sedmdesátých let 20. století, v českém, respektive československém prostředí se pokusy o ukotvení některých z těchto procesů řešení konfliktů objevily jen o něco málo později. Díky jejich podřazení pod již rozvinutější přístupy k manželskému a rodinnému poradenství se však už bohužel dále samostatně nerozvíjely a jejich spojení s vývojem mediace na západ od našich hranic bylo přerušeno. Znovu se u nás mediace, včetně rodinné mediace, začala objevovat na sklonku devadesátých let. O jejím využití v rodinných, především rozvodových konfliktech začali stále více uvažovat především sociální pracovníci, kteří s takovými rodinami pracovali. Pracovníci neziskových organizací byli konfrontováni s faktem, že bez ohledu na to, jak moc dokážou rozumět situaci klientů a poslání vlastní organizace, nástroje sociální práce, které v tu dobu měli k dispozici, nebyly dostatečné k tomu, aby jejich klientům mohly doopravdy pomoci. Rodinná mediace se v takové situaci jevila jako jeden z vhodných nástrojů. (Brzobohatý in Matoušek, 2015)

Levická uvádí ve svém článku *Využití mediace v práci s rodinou*, který je součástí publikace *Súčasnost a perspektivy probácie a mediácie* (Michančová & Dolanská, 2010), že každý problém, na jehož řešení se podílí sociální pracovník, který se nějakým způsobem dotýká rodiny, se dá řešit právě pomocí mediace. Z hlediska sociální práce by se měla mediace využít vždy, pokud jde o situace sanace rodiny, rozvod, výživné či úpravu styku dětí a rodičů.

Jak uvádí Horáček ve svém příspěvku Aktuální otázky vzdělávání mediátorů v ČR v knize Michančové a Dolanské (2010), rodinná mediace vyžaduje speciální vzdělání s ohledem na to, že se zde pracuje i s dětmi. Tento autor považuje za důležité u takovýchto mediátorů také vzdělání z oboru psychologie nezletilých dětí a mladistvých, přičemž by nezbytným předpokladem měla být i určitá délka praxe v tomto oboru. Vzdělání mediátorů se více věnuje následující kapitola.

Zakotvení rodinné mediace v legislativě se věnuje Brzobohatý ve své kapitole v knize Děti a rodiče v rozvodu (Matoušek, 2015). V roce 1996 byla ve Štrasburku sjednaná Evropská úmluva o výkonu práv dětí, v jejímž článku 13 se signatáři zavázali podporovat zprostředkování (což je český ekvivalent slova mediace) a další způsoby řešení sporů, které mohou předcházet soudním sporům. Cílem bylo předcházet případům, kdy je třeba rodinné věci týkající se dětí řešit soudní cestou. Následně v roce 1998 přijala Rada Evropy Doporučení o rodinné mediaci. Učinila tak především s ohledem na stále rostoucí počet rozvodů a s vědomím toho, že i po rozvodu jsou rodiče dále ve vzájemném vztahu a relativně závislí jeden na druhém. V roce 2002 přijal ve Vilniusu Výbor ministrů Rady Evropy Úmluvu o styku s dětmi, kde se článek číslo 7 zmiňuje o tom, že smluvní státy mají přijímat takové zákonné nástroje, které budou motivovat rodiče řešit své spory především smírnou cestou. Do české legislativy se mediace dostala s Občanským soudním řádem, který do roku 2012 (kdy vstoupil v platnost zákon o mediaci č. 202/2012 Sb.), umožňoval nařídit stranám sporu mediační jednání. O legislativním zakotvení uložení povinnosti účasti na mediačním řízení se zmiňují výše. Zákon o mediaci se ve svém druhém paragrafu vyjadřuje o rodinné mediaci jako o mediaci, která se zaměřuje na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů.

Praxe rodinné mediace do značné míry závisí na tom, kdo mediaci provádí, kde je mediace nabízena a co je mediováno. V současné chvíli je rodinná mediace v ČR nabízena ve třech podobách: jako soukromá praxe (volná živnost), jako služba nestátních neziskových organizací a podle zákona o mediaci. (Brzobohatý in Matoušek, 2015) Více o profesi mediátora v následující kapitole.

Účelem mediace je umožnit rodičům, aby jim zůstala zachována jejich maximální kontrola nad rozhodnutím, která se týkají budoucnosti jejich i jejich dětí. Přenechat tuto kontrolu někomu jinému, například soudu, respektive soudci, je zcela legitimní možností, měla by to však být až možnost poslední. Někdo cizí, kdo dítě nezná, možná ho ani nikdy neviděl a neuvidí, by měl takovou moc získat až ve chvíli, kdy je zřejmé, že všechny jiné varianty byly vyčerpány a selhaly. Jsou to právě rodiče, kteří jsou většinou schopni udělat ta

nejlepší rozhodnutí ve prospěch svých dětí a většinu jejich života to i dělají. (Brzobohatý in Matoušek, 2015)

Brzobohatý v knize O. Matouška Děti a rodiče v rozvodu (2015) popisuje i dilemata, objevující se právě v rodinné mediaci. První a druhé dilema se týká zapojení dítěte do mediace a uplatňování jeho nejlepšího zájmu, na což je zaměřená následující podkapitola.

Poslední téma je mediace v kontextu domácího násilí. Otázky, které jsou s užitím mediace v situaci domácího násilí spojené, se většinou točí kolem férovosti procesu a ochrany oběti. Obecně existují hlasy připouštějící i odmítající mediaci v případech domácího násilí. Ačkoli se argument primárního zajištění bezpečí oběti zdá být dostatečný pro to, abychom usoudili, že mediace v případech domácího násilí nemá smysl, takto jednoduchá celá záležitost být nemá. Předně si musíme položit otázku, jaké možnosti mají rodiče v případech, kdy se mezi dospělými domácí násilí či projevy agresivního chování vyskytly. Je možné zastávat stanovisko, že pokud neexistuje rozhodnutí o vykázaní jednoho z partnerů ze společné domácnosti nebo jeden z nich nemá zákaz přiblížit se k druhému, mediace má smysl a je možná. Otázkou totiž je, koho odmítnutí mediace chrání? Oběť nebo mediátora? Mají rodiče doopravdy možnost být spolu v kontaktu, pokud mají společné dítě, které navíc dosud nebylo žádnému z nich svěřeno do péče? Mediace v těchto případech může mít smysl, ovšem za dodržení jasných podmínek a vodítek:

- Existují případy domácího násilí, které jsou pro mediaci nevhodné.
 - Úvodní vyhodnocení vhodnosti případu před zahájením mediace je naprosto nezbytné – mediační centra většinou mají vyhodnocovací formuláře k tomuto tématu i trénovaný personál.
 - Mediátoři musí být schopní vyhodnotit signály agresivity a reagovat na ně, což vyžaduje speciální přípravu.
 - Účast na mediaci musí být bezpečná a dobrovolná.
 - Oběť domácího násilí by nikdy neměla být k mediaci nucena.
 - Mediační centrum nebo mediátor musí mít připravené metodiky, jak postupovat v případě, že jedna ze stran má vážné obavy o své bezpečí, ale souhlasí s mediací (např. způsob oddělených příchodů i odchodů, dohodnutí zpožděného příchodu resp. odchodu).
 - Mediační centrum nebo mediátor musí mít prostory uzpůsobené tak, aby z nich bylo možné snadno uniknout, případně aby byly v případě potřeby hned dosažitelní jiní pracovníci.
- (Brzobohatý in Matoušek, 2015)

3. Zapojení dítěte do rodinné mediace

Kováčová a Spáčil (in Holá & Malacka, 2014) píší ve své kapitole nazvané "Právo dítěte být slyšeno v rámci rodinné mediace" o dvou situacích, které mohou v rámci účasti dítěte na rodinné mediaci nastat. První z nich je situace, kdy je dítě jednou stranou sporu (např. konflikt v otázce správy majetku dítěte), v těchto případech je nutné, aby dítě vyjádřilo svůj názor jako rovnocenná strana konfliktu. Druhá situace nastane tehdy, pokud jsou v konfliktu rodiče, jejichž nesoulad se dotýká a ovlivňuje dítě. Tato druhá situace je předmětem této části diplomové práce.

Za dítě je považována dle článku 1. Úmluvy o právech dítěte (která vstoupila na našem území v platnost 6. února 1991 a je dokumentem OSN) každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.

3.1. Legislativní zakotvení práva dítěte být slyšeno

3.1.1. Mezinárodní právní rámec

V této podkapitole hraje důležitou roli právě výše zmíněná Úmluva o právech dítěte, v jejímž třetím článku se říká, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárskými orgány.

Článek č. 12 Úmluvy o právech dítěte říká, že státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Druhý odstavce toho článku říká: "Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství."

Dalším významným dokumentem je Úmluva o styku s dětmi (dokument Rady Evropy), kterou Česká republika podepsala 15. 5. 2003 ve Štrasburku a vstoupila v platnost 1. září 2005. Článek číslo 6 tohoto dokumentu se nazývá "Právo dítěte na informaci, konzultaci a vyjádření vlastního názoru". První odstavce zní: „Dítě, které má podle vnitrostátních právních předpisů dostatečnou schopnost chápání, a pokud toto není zjevně v rozporu s jeho nejlepšími zájmy, má právo: dostávat veškeré příslušné informace, být

konzultováno, vyjadřovat vlastní názor." Odstavec druhý potom deklaruje fakt, že se těmto přáním a pocitům má přikládat náležitá váha.

Na půdě Rady Evropy byla v roce 1996 přijata Evropská úmluva o výkonu práv dětí. Pro Českou republiku vstoupila v platnost 1.7.2001. Úmluva o výkonu práv dětí ve svém druhém článku vysvětluje použité výrazy, jako jsou "příslušné informace", kterými se rozumí informace, které jsou vhodné vzhledem k věku a chápání dítěte a které jsou mu poskytovány v zájmu umožnit mu plný výkon jeho práv a jejichž poskytnutí není na újmu blaha dítěte. Článek třetí této úmluvy se věnuje právu na informace a na vyjádření názoru v řízení a zní: „Dítě, které má podle vnitrostátních předpisů dostatečnou schopnost chápat situaci, bude mít v soudním řízení, které se ho týká, zaručena následující práva nebo bude mít možnost se těchto práv domáhat: a) dostávat příslušné informace, b) být konzultováno a moci vyjádřit svůj názor, c) být informováno o možných důsledcích vyhovění jeho názoru a o možných důsledcích jakéhokoliv rozhodnutí." Z tohoto dokumentu je ještě relevantní článek číslo 6, který se týká soudního řízení, ale jak uvádí Kováčová a Spáčil (in Holá & Malacka, 2014), lze ho analogicky použít i v rodinné mediaci. Mimo jiné: „V řízení, které se týká dítěte, musí soudní orgán před vynesením rozhodnutí: a) posoudit, zda má informace dostatečné k tomu, aby mohl rozhodnout v nejlepším zájmu dítěte (...), b) pokud se podle vnitrostátních předpisů má za to, že dítě dostatečně chápe – zabezpečit, aby dítě obdrželo všechny příslušné informace, - ve vhodných případech dítě vyslechnout, je-li to třeba neveřejně (...), - umožnit dítěti vyjádřit svůj názor; c) vzít názor dítěte náležitě v úvahu."

Pokud se jedná o otázku mezinárodního osvojení, zaručuje zde právo na projednání věci a souhlas dítěte Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, která byla v Haagu za Českou republiku podepsaná v roce 1999 a vstoupila v platnost 1.6.2000. Z této úmluvy je v tomto případě zásadní článek 22 a jeho druhý odstavec: „S přihlédnutím zejména k věku a stupni vyspělosti dítěte s ním bude situace projednána, a pokud je to vhodné, bude získán jeho souhlas s opatřením podle tohoto článku."

Na půdě Evropské unie je toto právo zakotveno Listinou základních práv Evropské unie (2012/C 326/02), která ve svém článku 24 (Práva dítěte) pojednává také o tom, že „děti mohou svobodně vyjadřovat své názory. V záležitostech, které se jich dotýkají, se k těmto názorům musí přihlížet s ohledem na jejich věk a vyspělost." Odstavec druhý stejného článku zdůrazňuje prvořadé hledisko zájmu dítěte. Mezi významné dokumenty v této oblasti řadíme i Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 23.11.2003. Článek 11 odstavec druhý: „(...) se zajistí dítěti během řízení možnost být vyslechnuto, pokud se to nejeví jako nevhodné s vzhledem k jeho věku nebo stupni vyspělosti." Dále článek 41 odstavec 2 písmene c) „dítě

dostalo příležitost být vyslechnuto, pokud nebyl výslech považován za nevhodný s přihlédnutím k jeho věku nebo stupni vyspělosti."

Výčet mezinárodních norem, které se zabývají problematikou práva dítěte být slyšeno, a relevancí jeho názoru je poměrně rozsáhlý. Jejich počet potvrzuje, o jak významné právo se jedná. Přední místo ve výše uvedeném výčtu zaujímá Úmluva o právech dítěte. (Kováčová, Spáčil in Holá & Malacka, 2014)

3.1.2. Český právní rámec

Co se týká našeho právního rámce, je na prvním místě nutné zmínit Ústavu České republiky a Listinu základních práv a svobod. Ústava ČR, která je účinná od 1.1.1993, ve svém článku 96 odstavce 1 uvádí, že „všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva." Listina základních práv a svobod, účinná taktéž od 1.1.1993, se ve svém třetím článku a třetím odstavci zmiňuje o tom, že „nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod." Článek 10. odst. 2 říká: „Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života."

S novelou Občanského zákoníku (účinný od 1.1.2014) se ruší zákon o rodině (č. 94/1963 Sb.) a nově je tedy rodinné právo součástí tohoto zákoníku. Paragraf 875 odstavec 2 zní: „Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, sdělí rodiče dítěti vše potřebné, aby si mohlo vytvořit vlastní názor o dané záležitosti a rodičům jej sdělit; to neplatí, není-li dítě schopno sdělení náležitě přijmout nebo není schopno vytvořit si vlastní názor nebo není schopno tento názor rodičům sdělit. Náзору dítěte rodiče věnují patřičnou pozornost a berou názor dítěte při rozhodování v úvahu." Tento zákoník se také věnuje případům osvojení a ve svém §806 deklaruje věkovou hranici 12 let, po které je vždy nutný souhlas dítěte s osvojením (výjimku tvoří, pokud by postup požadující souhlas byl v rozporu se zájmy dítěte či pokud dítě není schopno posoudit důsledky svého souhlasu). V neposlední řadě je zde §867, kdy první odstavec stanoví: „Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit."

Dále zde zmíním Občanský soudní řád (č. 99/1963), jehož §100 odstavec 3 říká: „V řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho názor ve věci. Názor nezletilého dítěte soud zjistí výslechem dítěte. Názor dítěte, může soud ve výjimečných případech zjistit též prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Výslech dítěte může soud provést i bez přítomnosti dalších osob, lze-li očekávat, že by jejich přítomnost mohla ovlivnit dítě tak, že by nevyjádřilo svůj skutečný

názor; přítomnost důvěrníka dítěte, který není jeho zákonným zástupce a o jehož účast u výslechu dítě požádá, může soud vyloučit jen tehdy, je-li jeho přítomností mařen účel výslechu. K názoru dítěte soud přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti." Kováčová a Spáčil (in Holá & Malacka, 2014) nicméně upozorňují na fakt, že rodinný mediátor nemá tak rozsáhlá oprávnění jako soud a jelikož je mediace postavena na principu dobrovolnosti, nelze dítě nutit k vyjádření svého názoru.

O svobodném vyjadřování dítěte se zmiňuje i zákon o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.), konkrétně §8 odst. 2: „Dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí, týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní ochrany v úvahu přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje." Tentýž paragraf odstavec třetí se dotýká věkové hranice a zní: „Dítě, které je schopno s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost posoudit dosah a význam rozhodnutí vyplývajících ze soudního nebo správního řízení, kterého je účastníkem, nebo jde-li o jiné rozhodnutí vztahující se k jeho osobě, obdrží od orgánu sociálně-právní ochrany informace o všech závažných věcech jeho osoby se týkajících; o dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit." Jak zdůrazňuje Kováčová a Spáčil (in Holá & Malacka, 2014) rodinný mediátor nenahrazuje soud ani orgán sociálně-právní ochrany dětí, ale i on vstupuje do rodinného konfliktu. Proto i mediátor musí vždy dle konkrétního případu vyhodnotit, zda je vhodné a případně jakým způsobem dítě do mediace zapojit.

Další vnitrostátní předpis, který se dané věci týká, je z. č. 500/2004 Sb. správní řád. Jeho §29 odst. 4 shrnuje řízení před správním soudem, jehož je účastníkem nezletilé dítě takto: „V řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, postupuje správní orgán tak, aby byl zjištěn názor nezletilého dítěte ve věci. Za tím účelem správní orgán poskytne dítěti možnost, aby bylo vyslyšeno buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Vyžaduje-li to zájem dítěte, lze jeho názor zjistit i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob zodpovědných za výchovu dítěte. V takovém případě správní orgán k úkonu přibere jinou vhodnou dospělou osobu. K názoru dítěte správní orgán přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti."

V této problematice také hrají roli judikatury českých soudů. Jako příklad uvádím rozsudky Ústavního soudu: ÚS 125/98 (Ústavní soud přiznal stěžovatelům ve věku 12 a 11 let způsobilost k podání ústavní stížnosti), ÚS 1818/07 ze dne 1.11.2007 (soud v konečném důsledku vyhodnocuje názor dítěte a dává jej do souvislosti s dalšími skutečnostmi), ÚS 288/04 ze dne 10.5.2006 (obecné soudy věnovaly patřičnou pozornost názorům nezletilého, což neznamená, že musí rozhodnout v souladu s jeho stanoviskem).

Kováčová a Spáčil (in Holá & Malacka, 2014) uvádějí, že z výše uvedené judikatury je možné danou problematiku více objasnit. I v mediačním řízení by se názoru dítěte měla věnovat patřičná pozornost, nicméně pokud je výstupem z mediace dohoda, nemusí být v souladu se stanoviskem dítěte. Jelikož předním hlediskem je vždy zájem dítěte, který musí být zjištěn nejen z názoru dítěte na věc.

3.2. Formy zapojení

Jak již bylo nastíněno v předchozí podkapitole "Rodinná mediace", je zapojení dítěte do mediace jedním z dilemat mediátorů. Neexistuje jednotná shoda na tom, jak a jestli vůbec se má dítě takového řízení účastnit. Samozřejmě se vždy jedná o individuální případ a jako k takovému je potřeba k němu i přistupovat.

Brzobohatý (in Matoušek, 2015) formuluje problém širěji, a to tak, že si pokládá otázku, jak vůbec může být přání dítěte slyšeno při mediaci? Na tuto otázku nachází i odpovědi v devíti možných případech. Jako první zmiňuje rozhovor s dítětem, který povede jiný odborník, který z něho zašle příslušnému mediátorovi zprávu, která je poté přednesena na mediaci. Další možností je, že rozhovor provede opět jiný odborník, který se poté také zúčastní mediačního setkání s rodiči a může objasňovat jemu dané informace. Jednou z variant je i ta, že rozhovor s dítětem vede samotný mediátor/mediátorka a ten poté na mediaci přinese výsledek. Dítě také může být přítomno v jiné místnosti, než probíhá přímo mediace, aby se tak zabránilo účasti při konfliktních situacích mezi rodiči a zároveň se mohl zjišťovat jeho postoj přímo. Na tento způsob navazuje i následující, kdy je dítě přímo přítomno v mediační místnosti. Může také být pořizován audio či video záznam z předchozího rozhovoru s dítětem, který se poté přednese na mediaci rodičům. Další metodou může být i přinesení fotografie dítěte na mediační sezení a tím si ho zpřítomnit. V neposlední řadě můžeme využít i přítomnosti prarodičů či jiných příbuzných na mediačním setkání, což umožní více pohledů na to, jak se dítě v situaci cítí. Jako poslední se může využít možnost telefonického spojení s osobou, s kterou je dítě v době mediace.

U všech výše popsaných metod můžeme nalézt svá pro a proti. Brzobohatý (in Matoušek, 2015) shrnuje plusy a mínusy do základních dilemat, jež musí mediátoři zvažovat. Jedná se především o autenticitu sdělení přímo od dítěte oproti zatížení dítěte v případě jeho přítomnosti na mediaci. Panuje zde také obava z toho, že to co dítě řekne, nemusí zrcadlit skutečně jeho postoj, ale může toto sdělení mít naučené od jednoho z rodičů. V případě, že rozhovor s dítětem vede mediátor, může nastat konflikt rolí (mediátor x expert). S předchozím souvisí i další dilema, a to takové, že pokud mediátor přináší od dítěte nepříjemné sdělení, může se dostat do konfliktu s rodiči. A poslední otázkou je, jak může mediátor zajistit bezpečí dítěti po mediaci, pokud zde sdělilo něco, co se mohlo jednoho z rodičů dotknout? S rozhovorem s dítětem vždy musí souhlasit nejen oba rodiče, ale i dítě samo. Témata hovoru mají být vybírána podle toho, jak jsou důležitá pro dítě, nikoli pro rodiče. Kováčová a Spáčil (in Holá & Malacka, 2014) ještě zdůrazňují roli mediátora v přípravě dítěte na mediaci s ohledem na jeho věk, rozumovou a volní vyspělost. Také by mělo být dítě poučeno, jaká situace může nastat v případě, že se vyhoví jeho vyslovenému přání. Brzobohatý (in Matoušek, 2015) také hovoří o zahraničních zkušenostech, kdy se ukázalo, že jakékoli zapojení dítěte do mediace přineslo větší počet dohod mezi rodiči.

Mediační centra, která se poskytování rodinné mediace věnují dlouhodobě, vyvinula standardizované postupy pro zapojení dítěte do mediace. Tato pravidla zahrnují sepsání písemného prohlášení obou rodičů, jež zachycuje podrobný popis podmínek pro zapojení dítěte. Především je v písemné formě zachyceno:

- rozhodnutí obou rodičů zapojit dítě do mediace,
- způsob jeho zapojení,
- závazek obou rodičů respektovat vůli dítěte i v případě, že jeho názor nebo rozhodnutí budou v přímém protikladu k tomu, co očekává každý z rodičů, případně shodu na postupu, jak naložit s takovou situací,
- způsob přípravy dítěte,
- způsob transportu dítěte,
- podmínku rozhovoru dítěte pouze s mediátory,
- možnost dítěte rozhodnout se po skončení rozhovoru s mediátory, zda chce, či nechce být součástí mediačního jednání, případně zda chce, či nechce předat rodičům jakékoli informace, a závazek obou rodičů toto rozhodnutí akceptovat. (Brzobohatý in Matoušek, 2015)

Jak vyplývá i z výše uvedeného legislativního rámce, veškeré jednání v rámci rodinné mediace by vždy mělo být v nejlepším zájmu dítěte a je tedy velkou odpovědností mediátora,

aby tento zájem zjistil jednou z výše uvedených forem. Mediátor by k takovému názoru měl přistupovat vzhledem k věkové a rozumové vyspělosti dítěte a také by měl nezletilého dostatečně informovat o možných dopadech mediace na život dítěte.

Důležitým prvkem je i multidisciplinární spolupráce, ke které bylo vydáno i Úřadem Metodické doporučení "Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte" (Brzobohatý, Cirbusová, Rogalewiczová, 2015). Tato metodika popisuje jak všeobecná doporučení, tak doporučení pro jednotlivé subjekty (OSPOD, advokáty, pomáhající profese, soudce, soudní znalce, rodiče). Příkladem dobré spolupráce je Cochemský model, který vznikl v Německu v roce 1991 se změnou legislativy v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Cochemský model je založen na interaktivní a flexibilní spolupráci zúčastněných profesí na rodičovském sporu (soudci, advokáti, sociální pracovníci, odborní znalci a odborné poradny). Všechny strany jsou si v daném procesu rovné a jednájí s úmyslem dosáhnout nejlepšího řešení pro dítě. (<http://www.cochem.cz/index.php/co-to-je/co-je-cochemsky-model>)

Dne 17.9.2015 se konala v Brně konference "Zájem dítěte v soudní praxi", z této konference vznikl sborník se shodným názvem. Součástí sborníku je i kapitola "Nejlepší zájem dítěte v mediaci" jehož autorem je Mgr. Robin Brzobohatý. Autor se ve svém příspěvku snažil popsat, jak tento nejlepší zájem nalézt a posílit v rámci rodinné mediace, přičemž klade důraz už na samotnou přípravu mediátorů, kteří jsou specializovaní na rodinnou mediaci. (Brzobohatý in Cirbusová & Rogalewiczová, 2015)

Brzobohatý ve svém příspěvku poukazuje na fakt, že celosvětově pouze 20 % mediátorů je ochotno a schopno zapojit dítě do mediace. Nejčastější důvody, které lze nalézt, nebo slyšet na podporu vyloučení dítěte jsou např.: a) děti jsou moc malé (nezralé, hloupé atd.) na to, aby rozhodovaly; b) děti nevědí, co jednotlivé situace a rozhodnutí skutečně znamenají; c) zapojení dětí příliš zatěžuje a ohrožuje; d) děti mají být chráněni před konflikty rodičů. (Brzobohatý in Cirbusová & Rogalewiczová, 2015)

4. Mediátor

4.1. Mediátoři v ČR

Jak již bylo zmíněno v podkapitole o rodinné mediaci, v ČR může být mediace nabízena ve 3 podobách (soukromá praxe – volná živnost, služba nestátních neziskových organizací a dle zákona o mediaci).

4.1.1. Mediátoři – soukromníci

První soukromí mediátoři v ČR, většinou nikde nezařazení, rodinnou mediaci nabízeli v rámci volné živnosti. Někteří požadovali po stranách zaplatit odměnu, jiní v rámci získávání zkušeností a dobrého jména nabízeli mediaci bezplatně. Jedním z mála míst, kde se mohli mediátoři alespoň formálně organizovat, byla Asociace mediátorů ČR (dále jen "AMČR"). Nicméně ze statistik vyplývá, že se nejednalo o nějak rozvinutou činnost. Na tom se mnoho nezměnilo ani v současnosti a služby rodinné mediace v rámci volné živnosti i nadále nabízejí někteří mediátoři, kteří buď nemohou, nebo nechtějí fungovat jako zapsaní mediátoři podle zákona o mediaci a současně nejsou v pracovním poměru k některé z organizací, jež rodinnou mediaci nabízejí. Charakteristickým znakem mediátorů – soukromníků je, že poskytují mediaci výhradně na základě dobrovolného rozhodnutí stran sporu. Jinými slovy, k takovým mediátorům nelze ve shodě s žádným ze zákonů strany poslat ani na první setkání, ani stranám nařídit mediaci. Mediátoři – soukromníci své služby poskytují na komerčním základě, tedy za své služby požadují úplatu v řádu od několika stokorun až do tisícikoruny za hodinu mediačního setkání. Na druhou stranu však mohou se stranami spolupracovat tak dlouho, jak dlouho si to strany přejí, aniž by hrozilo naplnění nějaké lhůty, která by byla pro mediaci stanovena. Nevýhodou samozřejmě je, že kvalitu mediátorů – soukromníků lze jen velmi obtížně, respektive nijak sledovat a zajišťovat a vše je tak ponecháno čistě na ruce trhu. (Brzobohatý in Matoušek, 2015)

4.1.2. Mediace jako služba nestátních neziskových organizací

Mediaci přinejmenším od roku 2005 nabízejí jako součást svých služeb i nestátní neziskové organizace (dále jen "NNO"): FOD, Tremedias, AMČR aj. Pro rozvoj rodinné mediace z pohledu jejího praktického fungování udělaly pravděpodobně více než kdokoli další v ČR (jedinou výjimku tvoří UMPOD, který je státní institucí). (Brzobohatý in Matoušek, 2015)

Brzobohatý (in Matoušek, 2015) dále zmiňuje výhodu financování, které probíhá skrze granty či dotace, nikoli úhradou od samotných účastníků mediace. Na druhou stranu není zaručené, že NNO získají dostatek prostředků na svou činnost i v dalším roce, což může jejich úsilí zhatit. Poskytování mediace jako součást služeb pro rodinu s dětmi musí splňovat standardy stanovené zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, čímž lze garantovat určitou kvalitu.

Mediační centra Fondu ohrožených dětí přešla od 1.1.2016 pod jiné poskytovatele. Například mediační centrum v Olomouci přešlo pod spolek P-CENTRUM či mediační centrum v Ostravě pod Sdružení sociálních asistentů Ostrava. Služby v těchto místech i nadále zajišťují pracovníci z Fondu ohrožených dětí. (<http://www.fod.cz/kontakt>)

Spolek Tremedias byl založen v roce 2008 s cílem poskytování mediace, supervize a vzdělávání s regionální působností v kraji Vysočina. Postupně se činnost rozšířila na celorepublikovou úroveň. (<http://tremedias.cz/index.php/o-cinnosti-sdruzeni>)

Asociace mediátorů ČR je člen sítě Světového fóra mediátorů, je nevládní organizace, která sdružuje jak profesionální i dobrovolné mediátory, tak i laickou veřejnost. Svou činnost započala v roce 2001. AMČR se zaměřuje například na vzdělávání mediátorů, udělování certifikátů akreditovaným mediátorům či lektorům a také poskytuje informace odborné i laické veřejnosti. (<http://www.amcr.cz/o-asociaci/#top>) Z výroční zprávy AMČR z roku 2014 vyplývá, že organizace má 24 členů, 66 akreditovaných mediátorů a 7 akreditovaných lektorů. (<http://www.amcr.cz/dokumenty/annual-14.pdf>)

4.1.3. Mediace v režimu zákona o mediaci

Dle §2c) zákona o mediaci (č. 202/2012) může být mediátorem fyzická osoba, která je zapsaná v seznamu mediátorů, který vede Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Paragraf 15 stejného zákona upravuje podrobnosti tohoto seznamu. Odstavec 2 říká, že do seznamu se u každé osoby zapisují údaje, které žadatel uvedl a řádně doložil (jako jsou například osobní údaje osoby, ověřená kopie dokladu prokazující splnění podmínky vzdělání, kopie osvědčení o složení zkoušky mediátora ne starší než 3 roky, popřípadě ze zkoušky rodinné mediace). Do seznamu se dále zapisuje identifikační číslo osoby přidělené správcem základního registru osob, datum zápisu do seznamu, datum pozastavení nebo zániku pozastavení oprávnění k výkonu činnosti mediátora, datum vyškrtnutí mediátora ze seznamu. Údaje v seznamu jsou veřejně přístupné na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti, kromě osobních údajů.

Paragraf 16 upravuje podmínky zápisu do výše uvedeného seznamu. Ministerstvo zapíše na žádost do seznamu fyzickou osobu, která

- a) je způsobilá k právním úkonům,
- b) je bezúhonná (nepovažuje se za něj ten, kdo byl pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin nebo trestný čin spáchaný z nedbalosti v souvislosti s výkonem činnosti mediátora),

- c) získala vysokoškolské vzdělání v magisterském nebo v navazujícím magisterském studijním programu v ČR, nebo získala obdobné vysokoškolské vzdělání v zahraničí, pokud mezinárodní smlouva, kterou je ČR vázána, uznání takového vzdělání stanoví, anebo které bylo toto vzdělání uznáno dle jiného právního předpisu,
- d) složila zkoušku mediátora nebo jí byla uznána kvalifikace podle jiného právního předpisu (z. č. 18/2004 Sb.) a
- e) nebyla v posledních 5 letech před podáním žádosti vyškrtuta ze seznamu.

Zákon o mediaci dále vysvětluje pojem "hostující mediátor" (§19). Tuto činnost mediátora může vykonávat v ČR dočasně nebo příležitostně osoba jiného členského státu EU nebo fyzická osoba uvedená v jiném právním předpisu (z.č. 18/2004 Sb.). Ministerstvo vede seznam takových osob, kde musí být doloženo její vzdělání a pověření k této činnosti. Činnost takového mediátora se řídí právním řádem ČR.

Mediátor může dle §22 přijít o své oprávnění k činnosti mediátora a bude vyškrtnut ze seznamu mediátorů, pokud mediátor zemřel (či byl prohlášen za mrtvého), byl zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo jeho způsobilost k právním úkonům byla omezena či přestal splňovat podmínky bezúhonnosti. Ministerstvo spravedlnosti rozhodne o vyškrtnutí mediátora ze seznamu jestliže:

- a) mediátor, kterému bylo oprávnění k výkonu činnosti mediátora pozastaveno a pokud nepodá žádost o obnovení oprávnění do 5 let od pozastavení oprávnění k výkonu činnosti mediátora,
- b) mediátor podal ministerstvu žádost o vyškrtnutí ze seznamu; mediátor se ze seznamu vyškrtne k poslednímu dni kalendářního měsíce následujícího po měsíci, ve kterém byla žádost doručena,
- c) hostujícímu mediátorovi bylo jiným členským státem odejmuto oprávnění vykonávat činnost srovnatelnou s činností mediátora; hostující mediátor se ze seznamu vyškrtne ke dni právní moci tohoto rozhodnutí, nebo
- d) byl do seznamu zapsán, ačkoliv nesplňoval některou z podmínek pro zápis do seznamu.

Součástí zákona o mediaci je i popsání zkoušky mediátora, kterému se věnuje §23. V tomto paragrafu je uvedeno, že Ministerstvo spravedlnosti umožní do 6 měsíců od žádosti vykonat zkoušku mediátora každému žadateli, který uhradí poplatek za přípuštění ke zkoušce ve výši 5 000 Kč (to neplatí, je-li žadatel advokátem). Totéž platí o zkoušce v rodinné mediaci, u té ale není výjimka pro advokáty. Pokud žadatel ve zkoušce neuspěje, může si požádat u Ministerstva spravedlnosti o její opakování, které se může konat nejdříve po uplynutí 6 měsíců ode dne konání zkoušky a po zaplacení dalšího poplatku ve stejné výši.

Zkoušku lze opakovat pouze dvakrát. V případě, že po prvním nepovedeném pokusu nepodá žádost o opakování zkoušky, nebo pokud nesplní zkoušku ani na podruhé, může o novou žádost požádat 3 roky ode dne poslední zkoušky. Žadatelům, kteří jsou advokáti, zajišťuje zkoušky mediátora Česká advokátní komora podle zákona o advokacii (č. 85/1996 Sb.) Obsahem zkoušek je ověření odborných znalostí a dovedností potřebných pro výkon činnosti mediátora, a to z oblasti mediace a dalších způsobů mimosoudního řešení sporů, včetně příslušné právní úpravy, mediačních technik, základních lidských práv a svobod, občanského, obchodního a pracovního práva, rodinného práva, práva na ochranu spotřebitele, občanského práva procesního a základů psychologie a sociologie. Konkrétní podobu zkoušek upravuje Vyhláška č. 277/2012 Sb. o zkouškách a odměně mediátora. V této vyhlášce je ustanoveno například to, že se zkouška koná v českém jazyce, že má svou písemnou a ústní část, přičemž každá z částí trvá nejdéle 2 hodiny. Pokud žadatel splní písemnou část alespoň na 75 %, postupuje do části ústní.

Dle portálu Ministerstva spravedlnosti (mediatori.justice.cz) působí v současné době na území ČR 197 mediátorů aktivně, 10 mediátorů má činnost pozastavenou a 17 mediátorů má splněné podmínky i pro provádění rodinné mediace. Na těchto stránkách se kromě počtu mediátorů můžeme dozvědět v jaké lokalitě ten, který mediátor působí, v jakých jazycích může mediaci vést či na jakou oblast je zaměřen (např. občanské spory, pracovní spory atd.).

Asociace mediátorů ČR v současné době nabízí komplexní výcviky mediace v délce 100 hodin (12 dnů). Výcvik se týká mediace v civilních věcech, důraz je kladen na facilitativní směr mediace. (<http://amcr.cz/chci-se-stat-mediatorem/>)

Je důležité také připomenout, že mediátoři by určitě neměli své vzdělání ukončit po úspěšném splnění požadovaných zkoušek, ale měli by se vzdělávat celoživotně.

4.2. Role mediátora

Úkolem mediátora je umožnit stranám sporu maximálně využít jejich kapacitu (schopnosti, možnosti a zdroje) i chuť měnit současný nevyhovující stav. Právě v předpokladu a podpoře těchto dvou faktorů leží přidaná hodnota mediace a obecněji její hodnota jako taková. (Brzobohatý in Matoušek, 2015)

Jak dále zdůrazňuje Brzobohatý (in Matoušek, 2015), mediátor by neměl rozhodovat místo účastníků sporu, měl by je spíše posilovat a podporovat, aby se dokázali rozhodnout sami, jelikož se jedná o jejich životy.

Plamínek uvádí ve své knize *Mediace nejúčinnější lék na konflikty* (2013), že mediátor vede mediační jednání a je zároveň odpovědný za jeho průběh. Mediátor má řadu

povinností, ale i práv, která přímo souvisejí s jeho rolí. Autor knihy do těchto práv a povinností řadí: pomáhá ostatním, ne sobě; zprostředkuje komunikaci; určuje proces; je nestranný; dbá o orientaci; nerozhoduje o věci; analyzuje kauzu a ovlivňuje vztahy.

Základním pravidlem tedy je dle Plamínka (2013), aby mediátor jednal vždy tak, aby skutečně pomohl účastníkům konfliktu. Mediátor by proto neměl mediaci pořádat proto, aby ostatním dokázal, jak schopný v této oblasti je. Pro konflikty mezi lidmi je typická porucha komunikace mezi stranami konfliktu. Řeč jednotlivých stran může být ritualizovaná a točit se v neustálém kruhu, jakési východisko z něho může nabídnout právě mediátor, který pomáhá oběma stranám, aby pochopily sdělení druhé strany. Mediátor je odpovědný za samotný proces mediace, do kterého promítá styl mediace, který se dříve naučil. Podstatnou charakteristikou je to, že je mediátor nestranný a měl by umět reagovat na vývoj situace, která je v jednu chvíli příznivá pro jednu stranu a jindy zase pro druhou. Mediace může přinést i ztracení se v procesu ať už samotným mediátorem či stranami konfliktu. Proto je nutné, aby se mediátor snažil desorganizaci zabránit a v případě, že k ní dojde ji patřičně napravit. S dalším principem nerozhodování ve věci je rozdíl, zda jde o proces (za ten je mediátor odpovědný a může ho určovat) či o věcnou podstatu sporu (v tomto případě se názory liší u jednotlivých typů mediace). Typ mediace hraje roli také v následující roli mediátora, analyzování kauzy. Posledním tématem je ovlivňování vztahů, kdy mediátor by měl zejména změnit vztah mezi stranami konfliktu, tak aby spolu dokázaly spolupracovat místo soupeření.

4.3. Etický kodex mediátora

Na webových stránkách AMČR je k dispozici Etický kodex Asociace mediátorů ČR, ale i kodex Evropský. V prvním z těchto dokumentů je 6 bodů, které jsou poté rozvedeny. Mezi tyto body patří: povinnosti mediátora ke stranám, povinnosti mediátora k procesu mediace, povinnosti mediátora ke kolegům, povinnosti mediátora k profesi, povinnosti mediátora ke společnosti a řešení stížností. Evropský kodex má 4 hlavní oblasti: odborná způsobilost, ustanovování, poplatky mediátorů a propagace mediačních služeb; nezávislost a nestrannost; dohoda o mediaci, proces a urovnání sporu; důvěrnost. (<http://amcr.cz/dokumenty/>) Oba tyto kodexy jsou k dispozici v přílohách této práce (viz. Příloha č. 2 a 3)

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část bude mít 3 kapitoly. První se bude věnovat rozhovory s mediátory Úřadu. Druhá kapitola bude popisovat 4 vybrané kazuistiky a poslední kapitola bude zaměřena na porovnání se zahraničními státy, jako je Slovensko, Rakousko a Německo. V praktické části tedy využijí kvalitativního výzkumu, analýzy dokumentů a komparace. V úvahu také připadala metoda pozorování mediace, nicméně ta by porušila princip mediace.

5. Rozhovory s mediátory Úřadu

5.1. Kvalitativní výzkum

Hendl popisuje ve své knize (2005) definici kvalitativního výzkumu, tak, jak jej popsal metodolog Creswell: „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“

V typickém případě kvalitativní výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Otázky může modifikovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru dat a analýzy dat. (Hendl, 2005)

5.2. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, v jakých případech se využívá mediace na Úřadě a zda se případy, ve kterých je mediace použita, rozšiřují. Výzkumná otázka tedy zní: „V jakých případech se využívá mediace na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí a přibývá tohoto způsobu řešení sporu?“

5.3. Metodologie

Pro sběr dat jsem využila polostrukturovaný rozhovor. U tohoto rozhovoru si výzkumník předem připraví otázky. Výzkumník během rozhovoru s respondentem může měnit pořadí připravených otázek, nebo některé otázky vynechat či přidat, podle toho, jakým směrem se rozhovor ubírá. (Disman, 2002)

Otázky k rozhovoru zněly takto:

Základní údaje

1. Pohlaví
2. Jak dlouhá je Vaše praxe v mediaci na Úřadě i mimo něj?
3. Jaké je Vaše vzdělání? (obor VŠ, odborné výcviky, zkouška z mediace/rodinné mediace)

4. Zahrnuje Vaše praxe i pracovní či studijní stáž v zahraničí? (Pokud ano, kde?)

Mediace

5. Jaké teorie využíváte nejvíce v mediacích?

6. V čem vidíte hlavní přínos využití transformativní mediace na UMPOD?

7. Co/kdo nejvíce stěžuje/komplikuje mediační proces?

8. Využívali jste ve své praxi i facilitativní mediaci? (Pokud ano proč jste přešli na transformativní?)

9. V jakých případech je mediace na UMPOD nejvíce využívána?

10. Myslíte si, že interdisciplinární spolupráce funguje dostatečně?

Zapojení dítěte do mediace

11. Máte zkušenost se zapojením dítěte do mediace?

12. Jaká je podle vás věková hranice zapojení dítěte do mediace?

13. V čem vidíte výhody jakéhokoli zapojení dítěte do mediace?

14. V čem naopak vidíte největší rizika jakéhokoli zapojení dítěte do mediace?

5.4. *Sběr dat*

Sběr dat proběhl pomocí záměrného výběru. Jeho cílem je vybrat respondenty s nějakým předem definovaným záměrem výzkumníka za účelem zastoupení výzkumníkem zvolených charakteristik. (Vojtíšek, 2012)

Dále byla použita technika sněhové koule, kdy byl kontaktován supervizor mediátorů, který poté doporučil další mediátory. Snowball Technigue spočívá na výběru jedinců, při kterém nás nějaký původní informátor vede k jiným členům naší cílové skupiny. (Disman, 2002) S mediátory jsem tedy vedla rozhovor na Úřadě v Brně.

5.5. *Charakteristika populace*

Cílovou skupinou pro tento rozhovor jsou mediátoři, kteří pracují na Úřadě. Kromě tohoto požadavku, bylo ještě nutné, aby byli tito lidé přítomni v den provádění rozhovoru na Úřadě, tedy 29.6.2016.

5.6. *Realizace výzkumu*

Rozhovor byl proveden s 11 lidmi, z toho 2 muži a 9 žen. Všechny rozhovory byly vedeny osobně autorkou diplomové práce a byly zaznamenány na diktafon (nahrávky jsou k dispozici na vyžádání). Respondenti jsou v kapitole výsledky výzkumu vedeny pod čísly, přičemž číslo 1 a 10 náležejí mužům a ostatní ženám. V této kapitole popíšu obecné

informace o jednotlivých respondentech a v následujících se budu věnovat již otázkám podrobným, týkající se mediace.

Respondent č.1

Respondent je muž, který má praxi od ledna 2013 a tato praxe v mediaci je pouze na Úřadě. Jeho vzdělání je vysokoškolské právnické, výcvik absolvoval základní (tzn. facilitativní mediace se zaměřením na rodiny), dále pak zaměřený na rodinnou mediaci a poslední v roce 2015 na transformativní mediaci. V rámci své praxe v zaměstnání absolvoval měsíční stáž v USA.

Respondentka č. 2

Druhý rozhovor byl veden se ženou, která má praxi v mediaci přibližně 1 rok a pouze na Úřadě. Její vzdělání je vysokoškolské právnické, výcvik absolvovala na Úřadě na transformativní mediaci. Co se týká zahraničních stáží tak tu v rámci mediace neabsolvovala.

Respondentka č. 3

Další respondentkou je také žena, která zkoušku z mediace absolvovala v květnu roku 2015, ale od té doby vedla pouze 3 mediace. Vzdělání má také vysokoškolské právnické, prošla výcvikem transformativní mediace, který se konal na Úřadě, zahraniční zkušenost nemá.

Respondentka č. 4

I tato respondentka je žena, která má praxi od května roku 2015 a její praxe je pouze v rámci Úřadu. Její vzdělání je vysokoškolské právnické, výcvik má v transformativní mediaci a zkušenost ze zahraničí neuvádí.

Respondentka č. 5

Respondentkou číslo 5 byla žena, s praxí v mediaci jednoho roku a pouze na Úřadě. Vzdělání má vysokoškolské právnické, výcvik v transformativní mediaci a zahraniční zkušenosti nejsou nijak výrazné.

Respondentka č. 6

Dalším dotazovaným je taktéž žena, která mediační výcvik ukončila před rokem (2015), ale neřekla by, že je její praxe nikterak velká. Kromě právnického vzdělání má ještě vzdělání v jiném oboru. Výcvik absolvovala v transformativní mediaci a má studijní praxi z Rakouska, kde strávila jeden semestr.

Respondentka č. 7

Praxe respondentky č. 7 se počítá od roku 2013, kdy ukončila první výcvik. Vzdělání této ženy je vysokoškolské právnické. Výcvik vykonala jak ve facilitativní mediaci

(skrže Asociaci mediátorů), tak v transformativní (skrže Úřad). Do zahraniční praxe lze zahrnout roční studijní stáž v Německu a týdenní výcvik v Německu.

Respondentka č. 8

Další dotazovaná žena složila zkoušky z mediace v roce 2012 a mediaci vykonávala pouze na Úřadě. Vzdělání má vysokoškolské právnické, výcvik základní od Asociace mediátorů, zahraniční zkušenosti jsou spíše z konferencí, seminářů (např. Dublin) či výcviků (např. Berlín).

Respondentka č. 9

Respondentka pod číslem 9 má zkoušky z mediace od května roku 2015. Vzdělání má vysokoškolské právnické a ekonomické. Výcvik absolvovala na Úřadě z transformativní mediace a zahraniční zkušenosti nemá.

Respondent č. 10

Tento respondent je muž, který má praxi již od roku 2005 (tedy 11 let), na Úřadě pracuje od léta roku 2015. Jeho vzdělání je vysokoškolské v oboru sociální práce a sociologie. Výcviků absolvoval velké množství např. přes Asociaci mediátorů ČR či v zahraničí.

Respondentka č. 11

Poslední dotazovanou byla žena s tří roční praxí v mediaci (jen na Úřadě). Vzdělání má právnické a výcvik absolvovala jak ve facilitativní, tak transformativní mediaci.

5.7. Výsledky výzkumu

5.7.1 Mediace

První otázkou v rámci okruhu mediace bylo využití teorií, vzhledem k tomu, že se na Úřadě provádí transformativní mediace, tak odpověď všech respondentů byl shodná, tedy že využívají transformativní teorie jako např. teorie konfliktu.

U otázky výhod transformativní mediace byl nejvíce zmiňován fakt, že se rodiče spolu vůbec sejdou a baví se, což je ve většině případů významný pokrok, jelikož spolu komunikují spíše přes SMS či e-mail. Respondentka č. 6 uvedla: „Myslím si, že tím, že to zůstává hodně na lidech (návrhy řešení) a nemusí se podřizovat nikomu jinému, tak je to pro ně fajn, mohou se nad tím zamyslet a slyší sebe úplně jinak, zejména když jim člověk nastaví zrcadlo a není to nic, co by přišlo zvenku, není to autoritativní. Zpočátku jsem byla skeptická, ale je pravda, že jednotlivé metody transformativní mediace fungují, ti lidé na to reagují tak, jak by se mělo očekávat a jak nám to ukazovali lektoři a minimálně ten posun v tom myšlení je tam.“ Respondentka č. 9 říká: „Větší svoboda, možnost otevřeněji komunikovat, spíš mám pocit, že je tam větší prostor pro rodiče, aby komunikovali způsobem, který jim vyhovuje,

kterým jsou oni schopní komunikovat, není tak direktivní a mám pocit, že nemusím přebírat odpovědnost za to, kam to jde, je to o tom rozhovoru těch rodičů a není takový tlak na dohodu (...) transformativní mediace dává mnohem větší prostor k tomu, aby ti lidé spolu mluvili, to znamená, že dohoda jde stranou a těm lidem pomůže jen to, že spolu mluví, že se slyší, že slyší tu druhou stranu. Je zde mnohem větší prostor k podpoře lidí, aby se navzájem slyšeli, a tím pádem si myslím, že je to spíš vede k nějakému dlouhodobě udržitelnému cíli než k aktuálnímu řešení jedné konkrétní potřeby, která často bývá za dohodou." Jako poslední přidám názor respondenta č. 10, který uvádí, že se o této věci bavil s ostatními mediátory, kteří mají šanci porovnat přístup facilitativní a transformativní a oni uváděli, že: „mají mnohem menší zodpovědnost a je na ně mnohem menší tlak za obsah toho, co si lidé domlouvají a jak si to domlouvají, že jim to víc umožňuje být fakt nestranným mediátorem, na místo experta, který lidi pošťuchuje doleva/doprava/dopředu/dozadu, takže tohle umožňuje mnohem lépe naplnit princip sebeurčení."

Další otázka zněla: Co/kdo nejvíce ztěžuje/komplikuje mediační proces? U této otázky byly často uváděny další osoby v procesu, jako jsou prarodiče či advokáti (kteří často sledují zájem klienta a ne zájem na řešení situace jako takové). Respondent č. 10: „Nevím, jestli to někdo ztěžuje, někdy to komplikují právní zástupci, ale někdy, někdy naopak jsou oni, kteří motivují své klienty k tomu, aby mediaci využili, takže bych určitě nechtěl říct, že jsou to právníci, kdo obecně ztěžují mediaci, bývá to tak, ale není to pravidlem." Také byly zmíněny faktické okolnosti jako např. neshoda na tom, kde má společné dítě žít s čímž souvisí i neochota rodičů činit kompromisy nebo jejich nevědomost o tom, co je vlastně v tomto procesu čeká. Problémem může být i špatné internetové připojení při online mediaci či přízvuk jednotlivých aktérů. Respondentka č. 2 uvedla: „V transformativní mediaci, kde je mediátor hodně v pozadí, k nám lidé chodí s tím, že my jsme ten Úřad, který už předtím vůči nim vystupoval z úřední pozice, tudíž oni ve chvíli, kdy sem přicházejí, mají očekávání, že my to za ně vyřešíme, anebo že my jim dáme nějaký expertní názor."

Následující otázka se týkala toho, zda daný mediátor využíval ve své praxi i facilitativní mediaci a v tom případě z jakého důvodu přestoupil k transformativní. Z 11 respondentů má s touto mediací zkušenost 6 lidí (z toho jedna ne z pozice mediátora, ale z pozice tlumočnicka). U 4 lidí byl přechod na transformativní součástí změny koncepce na Úřadě. Nicméně respondent č. 10 přešel na transformativní mediaci poté, co absolvoval výcvik v tomto typu a uvědomil si, že to je to, co vždycky chtěl vykonávat. S touto otázkou také souvisí to, co je na facilitativní mediaci jiné. Respondentka č. 7 uvádí: „U facilitativní mediace přebírá mediátor odpovědnost za obsah, je to pro mě hodně náročné, protože se

s těmi lidmi hodně maká, a i když se říká, že mediátor nezasahuje do obsahu, tak tím, jak vybíráme témata, tak ty lidi hodně směřujeme, což v té transformativní tak není, tam jim dáváme hodně na výběr a necháváme to na nich, jen jim pomáháme zesílit ty momenty, kdy by si mohli rozumět." Respondent č. 10 ještě doplňuje: „(...) i facilitativní mediace je velmi užitečná a je to proces, který vede k nějakému řešení."

Otázka devátá zněla: V jakých případech je mediace na UMPOD nejvíce využívána? Mezi nejčastější odpovědi patřili obecně přeshraniční rodinné spory. Většina respondentů na tuto otázku odpověděla konkrétněji a uváděli únosy (celkem řečeno 8x) či poslední dobou kolizní opatrovnictví (celkem řečeno 4x). Respondentka č. 4 řekla: „nabízím mediaci i v případě vymáhání výživného, protože matky většinou nemají agendu dostat ty peníze, ale to, aby se otec začal o dítě zajímat." Také byl zmíněn styk s dítětem či péče o dítě.

Poslední otázka z této sekce se zabývala interdisciplinární spoluprací, především toho, jak funguje. Zde bylo často zmiňováno, že je to hodně individuální (např. OSPOD od OSPODu). Respondentka č. 2 upozornila na fakt, že není žádná unifikovaná praxe ani s OSPOD ani s policií. Respondenti se většinou shodli na tom, že spolupráce se zlepšuje, OSPODy jsou informovanější a proškolenější. Respondentka č. 5 zase upozornila na proběhlou konferenci o Cochemské praxi, v rámci které se právě interdisciplinární spolupráce měla rozšířit mezi další subjekty. Respondentka č. 7 zase přichází s myšlenkou, že by bylo vhodné, aby každý OSPOD měl svého mediátora. Respondentka č. 8 hodnotila i spolupráci s neziskovými organizacemi, u kterých se často naráží na problém, že jednostranně pomáhají jen jednomu z klientů, nejsou nezávislé a nestranné, nemají odborné informace a spíše vnášejí chaos do celé situace.

5.7.2. Zapojení dítěte do mediace

Následující 4 otázky se dotýkají zapojení dítěte do mediace. První z nich se týkala toho, zda má daná osoba zkušenost se zapojením dítěte do mediace. Z jedenácti dotazovaných měli pouze 3 s tímto zkušenost, zbylých 7 nikoli a jedna tuto zkušenost nabyla nicméně ne z pozice mediátora, ale z pozice tlumočnicka. V tomto případě byly děti zapojeny tak, že s nimi byl proveden rozhovor s mediátorkou/psycholožkou bez přítomnosti stran mediace a ta poté sdělila výsledek, jednalo se o dítě mladší 6 let a druhé chodilo do 2. třídy. Respondentka č. 4 popsala svou zkušenost: „Nebyl to Úřadový případ, ale šlo o osobní účast dítěte. Rodiče řešili rozchod a úpravu péče, dívce bylo 8 let a chtěla být u toho. Byla u toho přítomna i sociální pracovnice, která dívce dělala jakéhosi bodyguarda a advokáta, kdyby se něco dělo, tak aby mohla reagovat." Respondentka č. 6 k této otázce uvedla, že zatím

prováděla mediaci v případech, kdy byly děti moc malé nebo byla otázka zapojení dítěte ještě v počátcích. Respondentka č. 7 zase uvedla příklad, kdy nebylo zapojení zrovna vhodné: „Nepřímo jsme dítě zapojili tak, že kolegyně psychologka provedla s dítětem rozhovor a pak to sdělovala jak mediátorům, tak rodičům a nebylo to úplně šťastně provedeno ani se to úplně nepovedlo. Šlo o 10-11- ti leté dítě, kde byl problém v tom, že jsme věděli, že dítě je manipulováno otcem. (...) Proto v danou chvíli řešíme jestli je potřebný souhlas obou rodičů a pokud ne, tak za jakých podmínek, pokud je všem stranám jasné, až na toho otce, že on to dítě ovlivňuje, jestli i za těchto okolností je v pořádku i s tou mediační praxí, že mediátor připustí dítě do mediace a pak je otázka, jestli s tím mediátor může vůbec něco dělat." Na Úradě je tato praxe spíše v počátcích, mediátoři se na tyto situace připravují a vychytávají se určitá pravidla pro jakékoli zapojení a také vhodný věk k zapojení.

Na vhodný věk k zapojení jsem se ptala v další otázce. Zde bylo častokrát řečeno, že je to hodně individuální u každého dítěte a případu. Nicméně 2x byla zmíněna hranice 10-12 let, 1x mladší dvanácti let, 4x od 6 let. Respondentka č. 8 poukázala na fakt, že mladší dítě (6 let) bude určitě zapojováno jinak než dítě čtrnáctileté. Respondentka č. 9 k této otázce uvedla: „Je to hodně individuální, znám spoustu dětí, které jsou ve 4 letech neskutečně vnímavé a jsou schopné říct, co jim vadí, a znám spoustu dětí, které to neumí říct ani ve 12-ti letech. Další roli v tom hraje to, jak to dítě doposud žilo, pokud to dítě žilo roky jen s matkou a otcem třeba rok nevidělo, tak jenom stěží můžeme očekávat, že to dítě bude neovlivněno jednou stranou, pochopitelně bude, takže to je druhý aspekt, který se tam musí vždycky zohlednit. Není to jen otázka věku, ale více faktorů, které je třeba posoudit."

Následující otázka se zaměřila na to, jaké mohou plynout výhody z toho, pokud se dítě do mediace zapojí. Nejčastěji bylo uváděno, že dítě může říct svůj názor a rodiče ho mohou slyšet. Rodiče se často dítěte neptají, jak tu danou situaci vidí či jak on se v té situaci cítí. Jak poukázala respondentka č. 2, tak děti také často přicházejí s dobrými nápady a dětem to může přinést pocit, že v celé situaci neplavou. Respondentka č. 4 zase zdůrazňuje, že se díky tomu nehledí na dítě pouze jako na objekt, ale jako na živou bytost. Respondentka č. 7 uvádí: „Myslím si, že rodiče se chovají trochu jinak při té mediaci a může to mít takový AHA efekt, protože rodiče mluví jen spolu, mohou tak fungovat jen ve svém kolečku a svých argumentech. Pokud do toho vstoupí dítě, které to přece jenom vidí jinak, tak pokud se vytvoří dostatečně bezpečné prostředí a mediátoři ho v rámci svých možností ochrání, tak to může být ku prospěchu věci, protože rodičům dojde to, co v komunikaci s druhým rodičem nevidí." Respondent č. 10 řekl: „Většinou jsou to situace, které se těch dětí týkají tzn. že pokud má mediace umožnit to, aby lidé dělali rozhodnutí o svém životě, tak i děti by měly

mít šanci dělat rozhodnutí o svojí budoucnosti. Nehledě na to, že to naplňuje některé ze základních práv, která děti mají a je to ve shodě i např. s Úmluvou o právech dítěte. Neznamená to, že děti mají rozhodnout, ale měly by být u toho."

Poslední otázka v rozhovoru se týkala naopak rizik, která se při zapojení dítěte mohou objevit. Zde bylo nejčastěji uváděna nemožnost ošetření toho, co bude následovat po mediaci, tzn. jak budou mimo mediační prostor rodiče reagovat na to, co dítě řeklo. Často také byla vyřčena obava o samotné dítě, aby nebylo neúměrně zatěžováno. Respondentka č. 9 k tomu dodává: „(...) Soud se dítěte na něco zeptá, OSPOD se ho na něco zeptá, psycholog se ho na něco zeptá, znalec se ho na něco zeptá, terapeut se ho na něco zeptá. Takhle má v řadě 10 subjektů, které se ho na něco ptají, a to dítě je z toho zmatené, takže pokud tyto subjekty budou spolupracovat a budou informováni o tom, že to dítě už jednou vyslechnuto bylo, tak by to mělo stačit. Myslím, že mediace je k tomu právě nejvhodnější prostředí, kde dítě nemá důvod cítit se nějak nepřírozeně, protože třeba i prostory pro mediaci jsou mnohem příznivější, než přijít někam na OSPOD či k soudu." Respondentka č. 11 uvádí: „Dítěti se to v hlavě ještě více domotá, třeba se dozví něco, co neví. Dozví se takové informace, že bude zklamané z obou rodičů a nebude chtít jít ani k jednomu z rodičů."

5.8. Závěr výzkumu

Má výzkumná otázka zněla: „V jakých případech se využívá mediace na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí a přibývá tohoto způsobu řešení sporu?" Odpovědí na tuto otázku je, že nejvíce se mediace využívá v případech tzv. mezinárodních únosů, v poslední době se ale také rozšiřuje agenda o případy, kdy Úřad vystupuje jako kolizní opatrovník. Co se týče počtu mediací, tak ten rapidně narůstá, dle statistiky o mediacích, která mi byla sdělena vedoucím mediačního programu. V loňském roce (2015) bylo za celý rok provedeno 46 mediací a ke konci června roku 2016 už Úřad provedl 32 mediačních sezení. Tento nárůst lze přičíst i přechodu z facilitativní na transformativní mediaci. Z toho lze vyčíst, že tento způsob řešení sporů se neustále rozrůstá, z čehož můžeme odvodit, že je úspěšný. Dále se rozšiřuje i počet mediátorů na Úřadu. Úřad také pracuje na tom, aby vypracoval vhodnou metodiku pro zapojování dětí do mediace.

5.9. Diskuze

Jak vyplývá z rozhovorů, valná většina mediátorů na Úřadu, má s mediací poměrně málo zkušeností. Dále můžeme vyčíst, že až na jednoho respondenta mají všichni mediátoři právnické vzdělání. Tato informace je poněkud překvapivá, pokud vezmeme v potaz,

že právníci jsou ve školách vedeni k tomu, že rozhodují za lidi a nutí je k něčemu. Také jsou orientováni na to, aby jejich klient vyhrál spor, tedy stojí na straně svého klienta, což v mediaci není možné. Nicméně musíme také brát v úvahu fakt, že na Úřadu pracují především právníci, takže poté je vcelku logické, že se tyto osoby vyškolily v mediaci. Většina pracovníků má pouze základní výcvik v transformativní mediaci, takže nebylo tak velké množství informací k porovnání s facilitativní mediací, která se na Úřadu prováděla dříve. Další zajímavou informací je, že ne tolik mediátorů má pracovní či studijní stáže ze zahraničí, protože jak poukázala kapitola 1.5. Mediace na UMPOD, je právě seznamování s cizinou důležité, vzhledem k tomu, že se zde řeší především přeshraniční spory. Na druhou stranu je třeba říci, že v této kapitole bylo také řečeno, že výhodou mohou být i soukromé pobyty v zahraničí, na které jsem se v rámci rozhovoru neptala.

Z otázek o mediaci jsem zjistila, jaké výhody spatřují mediátoři v řešení sporu pomocí mediace. Také to, kdo ztěžuje či komplikuje mediační proces, kde jsem předpokládala více odpovědí týkající se neochoty rodičů k zapojení se. Nicméně tato odpověď možná nepadla proto, že rodiče jsou často v takových situacích, že vyzkouší všechny možné metody, jen aby co nejrychleji a nejefektivněji vyřešili své spory. Jak bylo uvedeno v předchozím odstavci, moc mediátorů nemá praxi jak ve facilitativní tak v transformativní mediaci. A pokud se mediátoři přeorientovali z facilitativní na transformativní typ, tak to bylo z důvodu změny koncepce Úřadu, nikoli z vlastní iniciativy. Jednu výjimku tvoří mediátor, který nejdříve absolvoval výcvik transformativní mediace, při kterém zjistil, že toto je nejvhodnější řešení a poté s tímto výcvikem byl přijat na Úřad jako zaměstnanec. Na to v jakých případech je mediace nejvíce využívána, se mi dostalo odpovědi o únosech a kolizních opatrovnicích. Nicméně mediace se na Úřadu využívá ve všech případech až na mezinárodní osvojení, kde to ovšem vyplývá z logiky věci. V otázce interdisciplinární spolupráce byly často uváděny individuální rozdíly. Což také není nijak překvapující, jelikož vše záleží na lidech, kteří danou práci vykonávají. Takže pokud je dané vedení např. OSPODů otevřené k inovativním metodám, tak se s nimi spolupracuje lépe, než s těmi, kteří si drží svou praxi několik let. Překvapila mě spíše informace od jedné respondentky, která řekla, že se docela často setkávají s tím, že sociální pracovníci na OSPODech ani nevědí, co mediace znamená. Tato skutečnost mi přijde dosti zářející. Rozdíly jsou určitě také v tom, kde se daný OSPOD nachází a kolikrát se setkal s případem s mezinárodním prvkem. Nicméně tato spolupráce se může neustále zlepšovat, například v Novém Jičíně se začínají zavádět prvky Cochemské praxe na popud místního soudu.

Otázky na zapojení dítěte byly zařazeny z toho důvodu, že dítě má dle zákonů či úmluv právo na vyjádření svého názoru (viz. kapitola 3.1). Na Úřadu je tato praxe zatím ve vývinu a pracovníci se zaměřují především na důkladné proškolení pracovníků a nastavení určitých pravidel pro takové zapojení. Otázkou je nejen to, od kolika let a jak má být dítě zapojováno, ale i jak se dá následně dítě ošetřit, aby mu to spíše neublížilo. I v této oblasti je důležitá právě interdisciplinární spolupráce, tak aby dítě bylo nejvhodněji ošetřeno i po vyjádření svého názoru. V této fázi hraje důležitou roli terénní sociální práce či neziskové organizace. Zde také vyvstává otázka, zda by mediátoři, kteří budou pracovat s dětmi, neměli mít alespoň základní poznatky o vývojové psychologii. Toto se dá ošetřit i konzultacemi s psychologem, které má Úřad k dispozici. Nicméně výhody zapojení dítěte, převyšují možná rizika, která se dají určitými způsoby zmírnit. Hlavní výhodou je to, že se o budoucnosti dítěte nerozhoduje bez něj.

Na závěr rozhovorů bych dodala, že mediace na Úřadu se mi jeví jako velmi vhodná metoda řešení přeshraničních sporů a lze předpokládat, že tato praxe se bude i nadále rozšiřovat. Stejně tak se bude zvyšovat zkušenost mediátorů, s čímž by se měla zvyšovat i kvalita provedených mediací. Už nyní se zvyšuje i samotný počet mediátorů na Úřadu.

6. Kazuistiky

Další součástí praktické části jsou kazuistické případy. V této fázi výzkumu byla použita technika analýzy dokumentů. To je analýza jakýchkoliv dokumentů, které nebyly vytvořeny za účelem našeho výzkumu. (Disman, 2002)

V této kapitole budou krátce popsány 4 kazuistické případy, ve kterých byla v roce 2014 využita mediace. V některých případech byla mediace využita i v letech předtím či poté. Každá kazuistika je z jiného státu. Celé znění kazuistik je součástí příloh (viz Příloha č. 4) Kazuistiky jsou anonymizované a autorka se k nim dostala při návštěvách na Úřadu v Brně.

6.1. Mezinárodní únos (Chorvatsko)

V prvním popisovaném případě se jedná o manžele s Českou státní příslušností, kteří mají dceru (rok narození 2008). Manželé se rozvedli v roce 2013 a nezletilá byla svěřena do péče matky a otcí bylo stanoveno výživné. Na konci roku 2013 odjíždí matka s dcerou do Chorvatska, s čímž otec nesouhlasí a matka se odmítá vrátit. Otec se proto obrátil na UMPOD, kde mu bylo nabídnuto mediační řešení situace. S tímto řešením však otec nesouhlasí, jelikož nevěří matce. Otec podává návrh k soudu na navrácení dcery do České republiky. V srpnu 2014 rodiče souhlasí s mediací, která se uskutečnila na půdě Úřadu.

Rodiče na této mediaci uzavřeli dohodu, která obsahuje informace o tom, jak budou spolu navzájem komunikovat, kde bude každý rodič dítě přebírat a pravidla při neočekávaných situacích. O měsíc později mají rodiče zájem o další mediaci, na které se sešli stejní účastníci, a byla uzavřena dohoda o styku otce s nezletilou o prázdninách, dohoda o styku v dalších dnech a dohoda o výživném. Otec poté vzal návrh na navrácení nezletilé zpátky a komunikace mezi rodiči se vylepšila.

Shrnutí

V tomto případě je jasně patrné, jak mediace může pomoci ve zlepšení komunikace mezi rodiči. I když zpočátku byl otec k tomuto způsobu řešení skeptický, nakonec sami rodiče iniciovali další mediační setkání, což poukazuje na to, že jim tento způsob vyhovoval a přinesl to, co by samostatně nejspíš nevyřešili. Rodičům stačily dvě mediace k tomu, aby dospěli k vzájemné dohodě, která vyhovuje oběma stranám. Rodiče si dohodu nenechali potvrdit soudem, jelikož ji dokážou dodržovat i bez toho.

6.2. Úprava styku s dítětem (Francie)

Druhý případ popisuje rodinu, kde otec je Francouz (hovoří i českým jazykem), matka je Češka a mají spolu dceru (2012), která má jak české, tak francouzské občanství. Rodiče spolu žili 7 let nesezdáni. Otec požadoval střídavou péči (půl roku/půl roku), s čímž ovšem matka nesouhlasí a otec má tedy právo vídat dceru 2 měsíce v roce + 6 dní každé 2 měsíce. Na UMPOD se obrací jak otec, který popisuje danou situaci, tak matka a její právní zástupce, jelikož mají obavu, že otec chce s nezletilou zůstat ve Francii. Nezletilá má trvalé bydliště v České republice a je tedy pro cestování z této země nutný souhlas obou rodičů. Koncem roku 2014 oba rodiče souhlasí s mediací. Na mediaci byla dohodnuta dohoda o několika bodech, jejichž hlavní témata byla: národnost, poloha, vzdělání, zdraví, dovolená, bezpečnost, internetová bezpečnost, výchozí kalendář, cestování, v případě, že se otec vrátí do Francie, cestování a dovolená v předchozím bodě, kde bylo například respektování dvojího občanství a tudíž právo na dva pasy, nutné očkování musí být provedeno, jakmile je to možné. Matka po této mediaci, kterou hodnotí velmi přínosně, žádá o osobní schůzku. Toto však posléze přehodnotí a na Úřad se dostavuje s otcem, aby ten neměl pocit, že ho matka nějak odchází. Rodiče na této schůzce uzavírají dohodu, která je pouze na zkoušku na období 3 měsíců. Po dvou měsících se rodiče od sebe odstěhovali a dceru si po týdnu předávali. Rodiče se dostavují na Úřad, aby projednali jednotlivé body dohody. Další mediační sezení se koná počátkem listopadu, kde jsou rodiče seznámeni s informací, že u soudu má stejnou váhu sepsaná a podepsaná dohoda na Úřadě, tak i dohoda podepsaná jen rodiči. Úřad totiž

nevystupuje, jako garant dohody. Matka poté žádá o finální mediační sezení, aby rodiče spolu stvrдили svou dohodu, je ale upozorněna, že mediace neslouží k podepsání předem sjednané dohody, ale že dohoda by měla vyplynout z mediačního jednání. Rodiče tedy dohodu podepsali na půdě Úřadu, nicméně tím se nestává právně vynutitelnou. Den po podepsání dohody, otec žádá o vymazání dohody o placení výživného a dceru dále vídat nechce, nezletilé bylo také zrušeno francouzské občanství.

Shrnutí

Tento případ ukazuje, že ne vždy rodiče dokážou pochopit pravou podstatu mediace. A tudíž nemůže dojít ke kýženému cíli, jelikož rodiče očekávají něco jiného, než co jim mediace může nabídnout. Uskutečnila se tedy 2 mediační sezení, která skončila dohodou rodičů. I přes podepsání dohod se situace v rodině závratně změnila, nicméně ne v ten očekávaný směr. Mediace v tomto případě tedy sice vedla k dohodě, která ovšem byla posléze zrušena. Můžeme ovšem jen předpokládat, jak by se situace vyvinula, kdyby k mediacím vůbec nedošlo, otec by například mohl odvézt dceru do Francie a stejně by se přistoupilo k mediačnímu řešení či později k soudnímu řízení.

6.3. Mezinárodní únos (Velká Británie)

V této kapitole jde o případ dvou nezletilých dcer, které několik let žily s rodiči ve Velké Británii a měly zde i obvyklé bydliště. Matka je Češka, otec Angličan, ale manželství bylo uzavřeno v České republice, kde se obě dcery také narodily a mají české občanství. Matka v červnu roku 2014 odjela s dcerami do ČR, ale už se s nimi nechce vrátit, matka také podala návrh na rozvod manželství a na úpravu poměrů k nezletilým dcerám na dobu do a po rozvodu manželství. Matka v těchto návrzích navrhuje, aby děti byly svěřeny do její péče, a otcí bude stanoveno výživné. Otec s tímto návrhem ovšem nesouhlasil. V září téhož roku se na UMPOD obrací pracovnice OSPOD se žádostí o zprostředkování mediace. Na tento podnět Úřad kontaktuje matku s informacemi o mediaci a ta má tyto informace předat otcí. Rodiče se tedy dostavují koncem září na Úřad k mediaci. Na mediaci byla sepsána dohoda, ve které bylo stanoveno, že oba rodiče souhlasí s tím, aby děti žily na území ČR, otec se zavázal vzít návrh na navrácení dětí zpátky. Účastníci se dohodli na další mediaci, která se skutečně uskutečnila a jejím předmětem je dohoda o budoucí úpravě péče. Jediný sporný bod byl tedy styk s dětmi, který se projednával na další mediaci. Otec se po několika měsících obrací na Úřad s tím, že s dohodou nesouhlasí a žádá o další mediaci, Úřad otce přesměroval na Asociaci mediátorů ČR.

Shrnutí

Tato kazuistika opět poukazuje na to, že rodiče od mediace očekávají pouze sjednání dohody a nevidí za tím další cíle, jako může být zlepšení komunikace mezi nimi. Na Úřadě se uskutečnila 3 mediační sezení a poté byli rodiče odkázáni na Asociaci mediátorů ČR, aby jim oni pomohli.

6.4. Mezinárodní únos (Trinidad a Tobago)

Poslední kazuistika je poněkud rozsáhlejší a složitější i vzhledem k tomu, že se jedná o ostrovní stát v Karibském moři. Česká republika nemá s touto zemí žádné smlouvy, které by umožňovaly vzájemné uznávání soudních rozhodnutí. Trinidad a Tobago není ani smluvním státem Haagské úmluvy o uznávání a výkonu rozhodnutí vyživovací povinnosti, ani Newyorské úmluvy o vymáhání výživného v cizině.

Žena je z České republiky, muž z Trinidadu a Tobaga (dále jen "TT"), uzavřeli spolu manželství v TT a 12 let zde také žili. V roce 2004 se jim narodil syn, s kterým matka v roce 2008 vycestovala do ČR za svou rodinou, navrácení do TT se ovšem nekonalo. Nezletilý má dvojí občanství a ovládá především český jazyk, anglický již méně. V roce 2009 otec podává žalobu na matku o navrácení nezletilého do TT. Rodiče se předběžně dohodli na tom, že syn bude půl roku v TT a půl roku v ČR. Rodiče se dostavují na Úřad se svými právními zástupci a vypracovávají dohodu o kontaktu a pobytu dítěte. Problém je zde především ve vzdálenosti obou zemí a velkých kulturních rozdílech, nehledě na to, že v TT se začíná školní docházka dříve než v ČR. Otec je v kontaktu se synem přes Skype, nicméně si stěžuje na jeho průběh. Mezi rodiči se stále utváří dohoda o styku se synem. V srpnu 2009 byl syn a matka na vyšetření u psychologa, kdy bylo hlavním cílem zjistit, jak může nezletilému uškodit přemístění do TT. Psycholog došel k závěru, že střídání po půl roce u rodičů by dítě poškodilo. O podobě dohody o kontaktu se nedohadují jen rodiče, ale také jejich právní zástupci. Úřad požádal o šetření příslušný OSPOD u matky doma a také příslušný úřad v TT o prošetření podmínek u otce. Rodiče se setkávají v průběhu léta 2009 na Úřadu a psycholog nejdříve provedl vyšetření otce. Při společné mediaci byl přítomen jak psycholog, tak mediátor. Rodiče se při tomto sezení shodli na tom, že syn bude svěřen do péče matky s tím, že otci bude umožněno široké právo styku a otec bude platit měsíčně výživné. Rodiče podepsali dohodu a následující den se zastavuje řízení u soudu ve věci navrácení nezletilého. O celé věci jednal i soud v TT a ten schválil dohodu podepsanou rodiči.

Rodiče začali naplňovat dohodu a matka odváží v dohodnutý termín syna do TT. Právník otce vypracoval návrh na dohodu ohledně kontaktů přes Skype. Syn dále navštěvuje otce v TT, ale v říjnu 2011 se Úřad obrací na OSPOD z důvodu řešení komplikací,

kterým čelí při realizaci práva styku s dítětem. V lednu 2012 je rodičům nabídnuta mediace, kvůli dohodě o komunikaci. V květnu roku 2014 podává otec návrh o změně poměrů s tím, že dítě bude u otce s výjimkou prázdnin. Rodičům byla opět nabídnuta mediace a tentokrát s ní souhlasili. Mediace se uskutečnily v červenci a srpnu. Po druhé mediaci byla uzavřena dohoda, ve které byly přesné informace o dnech, které bude dítě trávit v TT a že nezávislý odborník má zjistit názor nezletilého, kde chce žít.

V únoru 2015 se koná v TT soud ve věci svěřením syna do péče otce u kterého chtěla být matka přítomna přes video, ale o tuto možnost požádala příliš pozdě a jednání proto bylo odročeno na říjen s tím, že by během léta měla být sjednána nová mediační dohoda. S nezletilým je v srpnu na půdě Úřadu proveden pohovor bez přítomnosti rodičů. Syn chtěl být účasten i na mediaci, s čímž ovšem musí souhlasit oba rodiče. Pár dní po tomto pohovoru se uskutečnila mediace, matka byla přítomna osobně, otec přes Skype. Výstupem z této mediace nebyla dohoda, jelikož se na ní rodiče neshodli. Pracovnice OSPOD provedla další šetření u matky a hovořila s nezletilým, který ji sdělil, že by chtěl být s otcem v TT a matku v ČR navštěvovat. Otec podal 7.10.2015 návrh k soudu v ČR o svěřením dítěte do vlastní péče a matka Úřadu sděluje, že s návrhem bude souhlasit.

Koncem ledna 2016 hovoří Úřad s pracovnící OSPOD, kdy se Úřad dotazuje na proběhlé soudní jednání. Pracovnice OSPOD sděluje, že nezletilý byl vyslechnut před soudem, kde uvedl, že si přeje být svěřen do péče otci, vše je u otce lepší a má tam spoustu bratranců, chce, aby to bylo co nejdříve. Styk s matkou mu stačí jednou ročně na měsíc, víc si nepřeje. Opatrovník navrhoval styk s matkou minimálně 2 měsíce v roce během letních prázdnin. Matka souhlasila, aby bylo rozhodnuto tak, jak si přeje nezletilý, pouze si přála širší styk. Soud v Brně tedy rozhodl tak, že nezletilý se svěří do péče otce, matce stanovil výživné a styk se synem byl stanoven na 2 měsíce o letních prázdninách. Do TT má syn za otcem odletět v únoru, poté co dokončí pololetí v české škole.

Shrnutí

Výše popsaná kazuistika je velmi komplikovaná vzhledem k tomu, že s TT nemá Česká republika žádné dvoustranné úmluvy a ani TT není signatářem významných dohod. Na Úřadu se uskutečnily celkem 4 mediace, nicméně část z nich byla v letech, kdy mediace na Úřadu teprve začínala.

Zajímavé na tomto případě je určitě zapojení dítěte do celého procesu, nicméně s ohledem na uvedené informace v teoretické části se domnívám, že dítě nemuselo být vyslýcháno na tolika místech, že by to stačilo buď jen pracovnící OSPOD či přímo na soudě. Přání nezletilého bylo vyslyšeno, určitou roli v tom mohl hrát i fakt, že matka s tímto

návrhem souhlasila, zřejmě pod tíhou toho, jak dlouho jejich spor trvá, což muselo být pro všechny strany vyčerpávající. I pro syna, který vlastně od svých 4 let až do 12 let, zažil nejistotu, kde vlastně a s kým bude žít. Syn byl také silně ovlivňován otcem, který mu často připomínal, jak moc je život v TT lepší než v ČR. Zde opět vyvstává otázka, jak ošetřit, aby názor dítěte nebyl ovlivněn žádným z rodičů, což je velmi obtížné.

7. Porovnání se zahraničím

Tato kapitola bude věnována popisu systému ve Slovensku, Rakousku a Německu, jelikož systém České republiky byl popsán v teoretické části v několika kapitolách. Porovnání bude provedeno ve třech oblastech, a to vzdělání mediátorů, úřad příslušný k mezinárodněprávní ochraně dětí a právní úprava mediace. V této kapitole jsem využila informace ze stránek amcr.cz, kde v sekci co je mediace nalezneme soubor dokumentů, který se věnuje právě informacím z různých států. (<http://amcr.cz/co-je-to-mediace/>)

7.1. Vzdělání mediátorů

7.1.1. Slovensko

Ministerstvo spravodlnosti vede registr mediátorů, registr mediačních center a registr vzdělávacích institucí. Požadavky na mediátora upravuje zákon 420/2004 Z.z. o mediaci.

Ministerstvo spravodlnosti zapíše od registru mediátora toho, kdo

- a) je plně způsobilý k právním úkonům
- b) získal vysokoškolské vzdělání druhého stupně na vysoké škole ve Slovenské republice nebo má uznaný doklad o vysokoškolském vzdělání druhého stupně vydaný zahraniční vysokou školou
- c) je bezúhonný
- d) má osvědčení o úspěšném absolvování odborné přípravy mediátora. (<http://amcr.cz/co-je-to-mediace/>)

Cílem odborné přípravy mediátora je získání zvláštních kvalifikačních předpokladů potřebných pro výkon činnosti podle zákona o mediaci. Odborná příprava mediátora trvá 200 hodin. Je zaměřena na výuku základů právního řádu, oblast interpersonální komunikace, teorie konfliktů a psychologické aspekty řešení konfliktů a oblast pravidel chování mediátora. Odborná příprava se končí odbornou zkouškou, kterou se posuzují odborné znalosti a schopnosti mediátora. Pokud mediátor při odborné zkoušce neuspěje, má právo vykonat opakovanou zkoušku bez opakování přípravy mediátora. Pokud mediátor neuspěje ani při opakované zkoušce, má právo na přezkoušení ministerstvem. Mediátor, který neuspěje

ani při přezkoušení ministerstvem se může ucházet o vykonání další odborné zkoušky až po novém vykonání odborné přípravy. (<http://amcr.cz/co-je-to-mediace/>)

Fyzické osoby, které mají právnické vysokoškolské vzdělání nejméně prvního stupně, nemají povinnost absolvovat odbornou přípravu o základech právního pořádku, ani nevykonávají zkoušku ze znalostí právního řádu. Odborná příprava fyzických osob, které mají právnické vysokoškolské vzdělání nejméně prvního stupně, nesmí trvat déle než 3 po sobě následující dny. (<http://amcr.cz/co-je-to-mediace/>)

Odbornou přípravu a zkoušku mediátora může vykonávat pouze vzdělávací instituce akreditovaná podle zvláštního zákona s výjimkou toho, kdy mediátor uplatní právo na přezkoušení ministerstvem. Vzdělávací instituce vydá absolventovi odborné přípravy mediátora po úspěšném vykonání odborné zkoušky osvědčení. (<http://amcr.cz/co-je-to-mediace/>)

7.1.2. Rakousko

Spolkové ministerstvo spravedlnosti vede seznam registrovaných mediátorů. Do tohoto seznamu se zapisují pouze mediátoři, kteří mají na základě příslušného vzdělání odbornou kvalifikaci. Neexistuje však žádný ústřední státní orgán příslušný pro mediační služby. Existují také obchodní či nezisková sdružení, která nabízejí mediační služby, jakož i některé nevládní organizace, které nabízejí mediátorům podporu. (https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-de-cs.do?member=1)

Výcvik a akreditace mediátorů jsou upraveny zákonem o mediačním výcviku, který stanoví obsah a rozsah výcviku v této oblasti. Při splnění stanovených podmínek jsou mediátoři zařazeni do registru na dobu 5 let. Nejdříve jeden rok a nejpozději tři měsíce před uplynutím pětileté lhůty může mediátor požádat o prodloužení registrace na dobu deseti let. Ustanovení ZivMediatG (viz. kapitola 7.3.2.) se vztahují pouze na registrované mediátory. Důvěrnost mediace platí pouze pro mediaci poskytovanou registrovanými mediátory, stejně tak i stavění promlčení lhůty. (<http://amcr.cz/co-je-to-mediace/>)

Pro zařazení na seznam registrovaných mediátorů, musí kandidát absolvovat výcvikový kurz poskytovaný školitelem uznaným Ministerstvem spravedlnosti. Ministerstvo spravedlnosti má povinnost vést seznam uznaných výcvikových zařízení a kurzů. Uznáný výcvikový kurz se skládá z nejméně 200 hodin teorie a dalších praktických modulů (celkem 165 hodin). Kandidáti pro výcvikový kurz jsou různých profesí (např. právníci nebo psychologové), nejsou zvláštní požadavky na profesi. Některé profese mohou

absolvovat redukovaný výcvikový kurz vzhledem ke znalostem a zkušenostem, které vyžaduje jejich profese:

- právníci, notáři, soudci, státní zástupci, právní odborníci a učitelé právnických fakult
 - finanční správci, konzultanti obchodních společností a odborníci na finanční právo
 - psychoterapeuti, kliničtí a medicínští psychologové, sociální poradci a sociální pracovníci.
- (<http://amcr.cz/co-je-to-mediace/>)

Pro zařazení do registru Ministerstva spravedlnosti, musí mediátoři splnit řadu požadavků: mediátor musí být starší 28 let, musí být profesně kvalifikován, musí být důvěryhodný, musí mít odpovídající pojištění profesní odpovědnosti. (<http://amcr.cz/co-je-to-mediace/>)

7.1.3. Německo

Pro mediátory není stanoven žádný určitý profesní profil. Ani přístup k profesi mediátora není nijak omezený. Mediátor musí na vlastní odpovědnost a na základě vhodného vzdělání a vhodné odborné přípravy zajistit, aby měl požadované znalosti a zkušenosti k tomu, aby mohl stranám během mediace poskytovat odborné vedení. Zákon stanoví, jaké znalosti, kompetence a metody by vhodné vzdělání mělo zpravidla poskytnout. Každý, kdo splní tyto požadavky, se může stát mediátorem. Nepožaduje se ani minimální věk, ani určité dosažené vzdělání s vysokoškolským diplomem.

(https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-de-cs.do?member=1)

Několik univerzit nabízí postgraduální studium mediace, které se skládá z teoretických i praktických modulů. Školení v rámci soukromého sektoru nabízejí zastřešující organizace nebo specializované organizace. Vzdělávací programy trvají od jednoho do dvou let a zahrnují obvykle 200 hodin teoretického školení a praktického výcviku. (<http://amcr.cz/co-je-to-mediace/>)

7.1.4. Porovnání s ČR

Pokud výše popsané porovnáme se vzděláním, které je nutné pro mediátory v ČR, zjistíme, že ve všech těchto zemích (až na Německo) vede registr mediátorů Ministerstvo spravedlnosti. V ČR musí být mediátor způsobilý k právním úkonům, bezúhonný, mít vysokoškolské vzdělání a složenou zkoušku z mediace. Na Slovensku jsou tyto podmínky totožné, v Rakousku jsou podmínky kromě kvalifikace odlišné a to v tom, že mediátorovi musí být více jak 28 let, musí být důvěryhodný a mít pojištění profesní odpovědnosti. V našem zákoně máme také zakotvené, kolik stojí zkouška mediátora, což jsem u ostatních

zákonů daných zemí nenašla, v Rakousku se platí 308 Eur za zapsání do registru. Rozdílná je i délka přípravy, která v ČR není upravena v zákoně, ale Asociace ČR nabízí aktuálně kurz na 100 hodin, kdežto v Německu a Slovensku je to 200 hodin a v Rakousku dokonce 200 hodin teorie plus ještě 165 hodin praxe. U Rakouska je ještě zajímavostí, že v registru je mediátor zapsán na 5 let a může požádat o prodloužení na 10 let. V ČR se může zkouška opakovat pouze dvakrát a poté se může opakovat až po šesti měsících, kdežto na Slovensku je možné opakovat dvakrát a poté ještě požádat o přezkoušení u ministerstva a poté je nutné znovu absolvovat výcvik.

7.2. Úřad příslušný k mezinárodněprávní ochraně dětí

Tato kapitola se věnuje tomu, jaký úřad je v dané zemi příslušný k výkonu mezinárodněprávní ochrany dětí. Jelikož není zrovna jednoduché tuto informaci vyhledat, obrátila jsem se v případě Rakouska a Německa na velvyslanectví ČR v dané zemi. Nicméně v těchto dvou zemích se mi nepodařilo vyhledat podrobnější informace o dané instituci.

Na Slovensku funguje v této oblasti "Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže" (dále jen "Centrum"). Toto Centrum sídlí v Bratislavě a na jeho internetových stránkách se můžeme v sekci "Únosy" dočíst i o možnosti mediace. Pokud rodič odmítne návrat dítěte, je zde možnost pokusit se o smířlivé řešení věci tzv. mediací, která se nabízí oběma stranám. Pokud obě strany s mediací souhlasí, mediace se uskuteční v rámci příslušných orgánů a právních předpisů státu, kde se dítě aktuálně nachází. Centrum je orgán státní správy s působností na území Slovenské republiky. Centrum zřídilo Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky jako svou přímo řízenou rozpočtovou organizaci, na zabezpečení a poskytování právní ochrany dětem a mládeži ve vztahu k cizině s účinností od 1.2.1993. Působnost Centra vymezuje zákon č. 305/2005 o sociálněprávní ochraně dětí a o sociální kuratele a o změně a doplnění některých zákonů. V roce 2014 se Centru podařilo zabezpečit formou mediace, tedy střetnutí obou rodičů za účasti pracovníků Centra a komunikaci za účelem dosažení vzájemné dohody bez soudního jednání v 8 případech. (<http://cipc.sk/unosy-deti/>)

V Rakousku je místně příslušný Federal Ministry of Justice se sídlem ve Vídni. Na jeho stránkách ovšem není žádná zmínka o mediaci. Komunikačním jazykem úřadu je anglický, německý a francouzský jazyk.

V rámci SRN přísluší kompetence ústředního orgánu ochrany dětí v soukromoprávních věcech s mezinárodním prvkem Spolkovému úřadu pro justici v Bonnu. Ani u tohoto orgánu jsem nenašla jakoukoli informaci o mediaci.

7.3. Právní úprava mediace

7.3.1. Slovensko

Na Slovensku je mediace upravena zákonem č. 420/2004 o mediácii a o doplnení niektorých zákonov (dále jen "zákon o mediaci"). Tento zákon byl v roce 2010 novelizován, kdy se zákon o mediaci vztahuje nejen na občanskoprávní, rodinně-právní, obchodní a pracovněprávní spory, ale nově i na spory přeshraniční. Zákon o mediaci obsahuje definici pojmů jako je mediace, mediátor či osoba zúčastněná na mediaci. Mediace je mimosoudní činnost, při které osoby zúčastněné na mediaci s pomocí mediátora řeší spor, který vznikl z jejich smluvního nebo jiného právního vztahu. Mediátorem může být každá fyzická osoba zapsaná v registru mediátora, na které se osoby zúčastněné na mediaci dohodnou a která funkci mediátora přijme. Výkon činnosti mediátora je podnikáním (tato informace se v českém zákoně o mediaci nevyskytuje). Osoba zúčastněná na mediaci je fyzická osoba nebo právnická osoba, která je ve sporu týkající se smluvního nebo jiného právního vztahu s jinou fyzickou nebo právnickou osobou. (<http://amcr.cz/co-je-to-mediace/>)

Zákon o mediaci na Slovensku vyjmenovává, stejně jako ten český způsoby ukončení mediace.

7.3.2. Rakousko

V Rakousku v lednu roku 2004 vstoupil v účinnost nový zákon *Zivilrechts-Mediations-Gesetz* (ZivMediatG), který zavedl mediační systém pro občanskoprávní spory napojený na soudní systém. Zákon dává soudům pravomoc odkázat případ se souhlasem stran na mediaci. Nový zákon také upravuje vzdělávání a akreditaci mediátorů, závazky a povinnosti úřadujících mediátorů. Zákon je výsledkem několikaleté práce v této oblasti od roku 2001.

Zákon obsahuje následující definici mediace. Mediace je dobrovolný proces, ve kterém neutrální specializovaný zprostředkovatel – mediátor, používající uznané metody, systematicky podporuje komunikaci mezi stranami sporu, aby jim pomohl dosáhnout oboustranně přijatelného řešení jejich konfliktu. Definice zdůrazňuje myšlenku, že jsou to strany, které mají nalézt řešení sporu a že není úkolem mediátora, aby našel vlastní řešení sporu.

Dále zákon požaduje ustanovit Poradní sbor, který spolu s Ministerstvem spravedlnosti připravuje legislativu a směrnice pro výcvik mediátorů. Sbor se má skládat z předních zástupců ministerstev, obchodní komory a širokého spektra zástupců mediátorů zejména právníků a psychologů. (<http://amcr.cz/co-je-to-mediace/>)

7.3.3. Německo

Obecně řečeno je mediace přípustná vždy, když k řešení sporu nebo úpravě jiných záležitostí není nutná na základě zákonné úpravy soudní cesta. Mediace se nejčastěji využívá v oblastech rodinného práva, dědického práva a obchodního práva. (https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-de-cs.do?member=1)

Dne 26. července 2012 vstoupil v Německu v platnost zákon o mediaci. Tímto zákonem je mediace v Německu poprvé právně upravena. Německý zákon o mediaci stanoví pouze základní pravidla. Mediátoři a strany musí mít při provádění mediace k dispozici dostatečný manévrovací prostor. Zákon nejprve definuje pojmy „mediace“ a „mediátor“, aby mediaci odlišil od ostatních postupů pro řešení sporů. Mediace je podle této definice strukturovaným postupem, během nějž strany s pomocí jednoho nebo několika mediátorů dobrovolně a na vlastní odpovědnost usilují o vyřešení sporu dohodou. Mediátoři jsou nezávislé a neutrální osoby bez rozhodovací pravomoci, které stranám během mediace asistují. Pro provádění mediace není stanoven žádný podrobný jednací řád. Jsou však stanoveny různé povinnosti týkající se zveřejňování a různá omezení činnosti, aby byla zajištěna nezávislost a neutralita mediátorů. Kromě toho je zákonem výslovně regulována povinnost zachovávat důvěrnost jak pro mediátory, tak pro jejich pomocníky. (https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-de-cs.do?member=1)

7.3.4. Porovnání s ČR

Zde se ukazuje, že zákon o mediaci mělo nejdříve Slovensko a Rakousko (2004) a poté až ČR a Německo (2012). Všechny výše zmíněné zákony obsahují definici mediace, vzdělání mediátorů, ukončení a započetí mediace. Německý zákon udává spíše základní pravidla. V českém zákoně je podrobně sepsáno, kdo je za jakých podmínek zapsán do registru a za jakých podmínek může být vyřazen, tyto podmínky můžeme nalézt i ve slovenském zákoně.

Závěr

Předložená diplomová práce se zabývala využitím mediace na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu, který sídlí v Brně.

Teoretická část byla věnována agendě Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, jako je vymáhání výživného, mezinárodní osvojení, mezinárodní únosy, styk s dětmi a mediace. Další kapitola vysvětluje pojem mediace, typy mediace, její výhody a principy a na závěr rodinnou mediaci. Třetí kapitola popsala zapojení dítěte do mediace, především legislativní zakotvení a formy zapojení. Poslední část zmiňovala možnosti výkonu profese mediátora v České republice či etický kodex mediátorů.

Praktická část se skládala ze tří kapitol. První z nich obsahovala polostrukturované rozhovory s jedenácti mediátory Úřadu. Další kapitola popisovala kazuistiky, které získala autorka při návštěvách na Úřadě. Poslední kapitola se věnovala popisu systému sousedních zemí České republiky (Slovensko, Rakousko, Německo) a to ve třech oblastech, jako je zákonná úprava mediace, příslušný orgán k mezinárodněprávní ochraně dětí a vzdělání mediátorů.

Cílem této práce bylo především rozšířit povědomí o mediaci a možnosti jejího využití. Již při psaní práce jsem ze svého okolí zjišťovala, že spousta lidí nemá ani ponětí, co to mediace je a proto se domnívám, že by tato práce mohla přispět k lepším znalostem o tomto způsobu řešení sporu. Mnoho lidí zaměňuje milně mediaci s něčím, co souvisí s médii či s meditací. Z rozhovorů s mediátory jsem s překvapením zjistila, že tato neznalost neplyne pouze z neodbornosti, ale že o mediaci nemá ponětí ani určitá část pracovníků na odděleních sociálněprávní ochrany dětí, což je poměrně zarážející.

Práce mě velmi obohatila hlavně v prohloubení znalostí o mediaci, ale i o možnostech zapojení dítěte do mediace, která je na Úřadě spíše novou praxí, která se bude v budoucnu jistě rozšiřovat. Při vypracování práce se nevyskytly žádné větší problémy, pracovníci Úřadu byli velmi ochotní mi pomoci a odpověděli na mé otázky, které jsem v rámci rozhovoru připravila. Jedinou malou komplikací bylo nalézt příslušný orgán, který je v Německu a Rakousku příslušný k mezinárodněprávní ochraně dětí, jelikož jsem očekávala, že tyto orgány budou mít svou samostatnou internetovou stránku, stejně jako tomu je v ČR či na Slovensku, což tak není.

Na závěr bych dodala, že mediace (především transformativní) se mi jeví jako velmi vhodný prostředek k řešení sporů na Úřadě a tím, že přibývá jejího využití, dá se konstatovat, že je tato metoda účinná. V budoucnu je tu prostor především pro zapojení dětí do mediace a také v rozšiřování zkušeností mediátorů, ale i pro interdisciplinární spolupráci.

Seznam literatury

- Boserup, H. (2007). <http://www.slideshare.net/boserup/advanced-mediation-boserup>. Získáno 21. červen 2016
- Brzobohatý, R. (Listopad 2015). Nedirektivní rodinná mediace. *Epravo.cz*.
- Brzobohatý, R., & Poláková, L. (19.. září 2013). Mýty kolem rodinné mediace. *Rodinné listy*, stránky 36-39.
- Brzobohatý, R., Círbusová, M., & Rogalewiczová, R. (2015). *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte*. Brno: Tribun EU, s.r.o. ISBN 978-80-263-1010-5
- Disman, M. (2002). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0139-7
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí, RE*. (2001).
- Folger, J. F., A., B. B., & Noce, D. J. (2010). *Transformative mediation: A sourcebook*. USA: The association for conflict resolution and Institute for the study of conflict transformation. ISBN 978-0-9709492-2-6
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 80-7367-040-2
- Hoffman, D. A. (2015). <http://www.courts.ca.gov/documents/theram.pdf>. Získáno 22. červen 2016.
- Holá, L., & Malacka, M. a. (2014). *Mediace a reflexe jejích aktuálních trendů*. Praha: Leges, s.r.o. ISBN 978-80-7502-047-5
- <http://amcr.cz/co-je-to-mediace/>. (nedatováno). Získáno 19. červenec 2016
- <http://amcr.cz/dokumenty/>. (nedatováno). Získáno 26. červen 2016
- <http://cipc.sk/unosy-deti/>. (nedatováno). Získáno 19. červenec 2016
- <http://tremedias.cz/index.php/o-cinnosti-sdruzeni>. (nedatováno). Získáno 26. červen 2016
- <http://www.amcr.cz/dokumenty/annual-14.pdf>. (nedatováno). Získáno 26. červen 2016
- <http://www.amcr.cz/o-asociaci/#top>. (nedatováno). Získáno 26. červen 2016
- <http://amcr.cz/chci-se-stat-mediatorem/> (nedatováno). Získáno 19. červenec 2016
- <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/192/signatures>. (nedatováno). Získáno 11. únor 2016
- <http://www.cochem.cz/index.php/co-to-je/co-je-cochemsky-model>. (nedatováno). Získáno 30. červen 2016
- <http://www.fod.cz/kontakt>. (nedatováno). Získáno 26. červen 2016
- http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2013.pdf. (nedatováno). Získáno 28. červen 2016

- <http://www.umpod.cz/mediace/>. (nedatováno). Získáno 21. červen 2016
- <http://www.umpod.cz/osvojeni>. (nedatováno). Získáno 11. únor 2016
- <http://www.umpod.cz/osvojeni/mezinarodni-osvojeni-do-ciziny/>. (nedatováno). Získáno 11. únor 2016
- <http://www.umpod.cz/osvojeni/mezinarodni-osvojeni-z-ciziny/>. (nedatováno). Získáno 11. únor 2016
- <http://www.umpod.cz/pravo-styku-s-ditetem/>. (nedatováno). Získáno 11. únor 2016
- <http://www.umpod.cz/pravo-styku-s-ditetem/moznosti-zajisteni-styku-s-ditetem/>. (nedatováno). Získáno 11. únor 2016
- <http://www.umpod.cz/unosy-deti/>. (nedatováno). Získáno 29. 12 2015
- <http://www.umpod.cz/unosy-deti/postup-pri-unosu-ditete-do-cr/>. (nedatováno). Získáno 28. leden 2016
- <http://www.umpod.cz/unosy-deti/postup-pri-unosu-ditete-do-zahranici/>. (nedatováno). Získáno 28. leden 2016
- <http://www.umpod.cz/urad/>. (nedatováno). Získáno 29. 12 2015
- <http://www.umpod.cz/vyzivne/>. (nedatováno). Získáno 29. 12 2015
- <http://www.umpod.cz/vyzivne/predpoklady-a-limity/>. (nedatováno). Získáno 29. 12 2015
- https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-de-cs.do?member=1. (nedatováno). Získáno 19. červenec 2016
- Listina základních práv a svobod*. (1993).
- Listina základních práv Evropské unie (2012/C 326/02)*. (nedatováno).
- Marie Fritz, J. (2013). *Clinical sociology: Research and practice? Moving toward a just peace: The mediation continuum*. Dordrecht: Springer. ISBN 978400728851, dostupné z <http://site.ebrary.com/lib/cuni/reader.action?docID=10805542>
- Matoušek, O. a. (2013). *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 978-80-262-0366-7
- Matoušek, O. a. (2015). *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0968-3
- mediatori.justice.cz/MediatorPublic/Public/FR003_ZverejneniVybranychUdaju.aspx. (2016). Získáno 26. červen 2016
- Michančová, S., & Dolanská, R. (2010). *Súčasnosť a perspektívy probácie a mediácie. Medzinárodná vedecká konferencia*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. ISBN 978-80-555-0162-8

- Moore, C. W. (2014). *The mediation process: practical strategies for resolving conflict*. San Francisco, California: Jossey-Bass. ISBN 9781118304303, dostupné z <http://site.ebrary.com/lib/cuni/reader.action?docID=10861014>
- Nariadení Rady (ES) č. 2201/2003 o príslušnosti a uznávaní a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nariadení (ES) č. 1347/2000. (2003).
- Plamínek, J. (2013). *Mediace nejúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-5031-6
- Pružinská, J. (červenec 2013). Social and educational aspects of family mediation.
- Riskin, L. L., Arnold, T., & Keating, J. j. (1997). *Mediace aneb Jak řešit konflikty*. Praha: Pallata. ISBN 80-901710-6-0
- Roberts, M. (spre 2000). *Why mediation works*. Získáno 27. červen 2016, z <http://www.mediate.com/articles/roberts.cfm>.
- Rogalewiczová, R., & Cirbusová, M. (2015). Zájem dítěte v soudní praxi. *Konference Zájem dítěte v soudní praxi 17.9.2015*. Brno: Tribun EU, s.r.o. ISBN 978-80-263-1000-6
- Úmluva o právech dítěte, OSN. (1991).
- Úmluva o sytku s dětmi, RE. (2005).
- ÚS 125/98. (nedatováno).
- ÚS 1818/07 ze dne 1.11.2007. (nedatováno).
- ÚS 288/04 ze dne 10.5.2006. (nedatováno).
- Ústava České republiky. (1993).
- Vojtíšek, P. (2012). *Výzkumné metody*. Praha: Vyšší odborná škola sociálně právní. ISBN 978-80-905109-3-7
- Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. (2000).
- Zákon č. 500/2004 Sb. správní řád. (2006).
- Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. (2014).
- Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád. (1964).

Seznam příloh

Příloha č. 1 Formulář k účasti dítěte

Příloha č. 2 Etický kodex ČR

Příloha č. 3 Evropský etický kodex

Příloha č. 4 Kazuistiky

